

Mészárosné Lampl Zsuzsanna–Tóth Károly

**MOZAIK2001© GYORSJELENTÉS
FELVIDÉK**

TARTALOM

A minta leírása	49
Oktatási helyzet	52
Iskolai életút, továbbtanulási szándékok	53
Nyelvtudás, anyanyelv, idegen nyelvek	55
Megélhetési viszonyok	56
Gazdasági aktivitás	56
Lakhatás, lakáskörülmények	60
Erőforrások	61
Földtulajdon	61
Egyéb ingó és ingatlan vagyon, tartós fogyasztási cikkek	61
Vállalkozás	62
Anyagi helyzet	62
Az életmód néhány jellemzője	63
Kulturális fogyasztás	63
Olvasás	65
Tévézés	65
Rádióhallgatás	65
Újságolvasás	66
Informatikai eszközök fogyasztása	67
Egészség, sport	69
Élvezeti cikkek fogyasztása	69
Sportolási szokások	71
Családi életciklus, párkapcsolatok, családalapítás, gyermekvállalás	71
Vallásosság	72
Értékek, személyes élettervek, politikához viszony	74
Értékrendszer	74
Az egyén számára legfontosabb értékek	74

Társadalmi közérzet	76
Személyes tervek, elképzelések	77
Szervezeti tagság	78
Euro-atlanti csatlakozás	79
Másokhoz való viszony	80
Identitás.	82
Nemzeti identitás	82
Haza, szülőföld.	84
Önkép, a magyarországi magyarokról és a szlovákokról alkotott vélemények . .	85
Státustörvény	86
Összegzés helyett	87
Ábrák és táblázatok jegyzéke	88

FELVIDÉK

A minta leírása

Szlovákiában ezer 15 és 29 év közötti magyar fiatalot kérdeztünk meg. A minta megoszlását a következő táblázatok szemléltetik.

1. táblázat. A vizsgált alapsokaság korcsoportok szerint

	esetszám	százalék
15–19 éves	39 759	32
20–24 éves	43 978	36
25–29 éves	40 210	32

(Forrás: Statisztikai Hivatal, 1999. december 31-én érvényes adatai, valamint az ezeken alapuló saját számítások)

2. táblázat. Ennek megfelelően a minta korcsoportok szerinti megoszlása

	esetszám	százalék
15–19 éves	320	32
20–24 éves	355	36
25–29 éves	325	32

3. táblázat. A vizsgált alapsokaság korcsoportok és nemek szerint

férfi		nő		
	esetszám	százalék	esetszám	százalék
15–19 éves	20 169	16	19 590	16
20–24 éves	22 389	18	21 589	17
25–29 éves	20 612	17	19 598	16
összesen	63 170	51	60 777	49

(Forrás: Statisztikai Hivatal, 1999. december 31.-én érvényes adatai, valamint az ezeken alapuló saját számítások)

4. táblázat. A minta korcsoportok és nemek szerinti megoszlása

	férfi		nő	
	esetszám	százalék	esetszám	százalék
15–19 éves	163	32	158	32
20–24 éves	181	35	174	36
25–29 éves	166	33	158	32
összesen	510	100	490	100

Az eddig használt adatok 1999-ből származtak, a most következő összes adat azonban az 1991-es népszámláláson alapul, ugyanis frissebb adatok a kutatás időpontjában Szlovákiában, ilyen bontásokban nem léteztek.

5. táblázat. Járásonkénti magyar minta

	magyar lakosok száma	magyar lakosok részaránya	minta
Pozsony	20 312	4	36
Pozsony-vidék	10 527	2	20
Dunaszerdahely	95 310	17	170
Galánta	61 568	11	110
Komárom	78 859	14	140
Léva	38 169	7	68
Nyitra	14 313	3	25
Érsekújvár	63 747	11	114
Losonc	22 820	4	40
Rimaszombat	45 623	8	81
Nagykürtös	14 384	3	25
Kassa	10 760	2	20
Kassa-vidék	16 240	3	29
Rozsnyó	22 497	4	40
Töketerebes	46 316	8	82
		100	1000

(Forrás: Gyurgyik László: Magyar mérleg, 96. oldal, valamint az ezeken alapuló saját számítások)

Az egyes járásokban a fenti kritériumoknak megfelelően választottuk ki a településeket. További kritérium volt: a település lakosainak száma (2000 lakos alatt, 2000–10 000 lakos, 10 000–100 000 lakos, 100 000 lakosnál több), valamint az, hogy egy településen minimálisan 10 kérdőívet kérdezzünk le.

A felmérés Pozsonytól Királyhelmecig 62 magyarlakta településen készült, amelyből 22 város.

A tervezett mintasokaság és a valós mintasokaság paraméterei a 7. táblázatban feltüntetett arányban viszonyulnak egymáshoz. Az eltérés a tervezett és a valós minta kö-

zött minimális, ami annyit jelent, hogy az általunk megkérdezettek a szlovákiai magyar ifjúságot a *nem és a megadott korcsoportok* szerint megfelelően reprezentálják.

6. táblázat. A magyar minta eloszlása az egyes járásokban az ottani településeken élő magyar lakosság részaránya szerint

	alapsokaság (%)				minta (megkérdezettek száma)			
	0–10%	10–50%	50–80%	80–100	0–10%	10–50%	50–80%	80–100
Pozsony	100	–	–	–	36	–	–	–
Pozsony-vidék	10	46	34	10	2	9	7	2
Dunaszerdahelyi	–	–	13	88	–	–	22	148
Galántai	1	26	38	35	1	29	42	38
Komáromi	–	–	52	49	–	–	72	68
Lévai	1	27	53	18	2	18	36	12
Nyitrai	21	25	41	13	5	6	11	3
Érsekújvári	–	22	35	43	–	25	40	49
Losonci	1	25	54	19	–	10	22	8
Rimaszombati	1	26	33	40	–	21	27	33
Nagykürtösi	9	9	33	50	2	2	8	13
Kassa	100	–	–	–	20	–	–	–
Kassa-vidék	3	47	30	21	–	14	9	6
Rozsnyói	5	28	30	38	2	11	12	15
Tőketerebesi	2	3	28	67	1	3	23	55

(Forrás: Magyar mérleg, 100. oldal, valamint az ezeken alapuló saját számítások)

Szándékunk szerint magyar fiatalokat kérdeztünk meg. Kiválasztásuknál abból indultunk ki, hogy a kérdezőbiztos probléma nélkül tudjon velük magyar nyelven kommunikálni, vagyis a kérdőív megértése és a kérdések megválaszolása zökkenőmentes legyen. A megkérdezett nemzetiségére tehát nem a kiválasztásnál kérdeztünk rá, hanem csak később. A válaszok alapján kiderül, hogy a magyarként kiválasztott megkérdezettek túlnyomó többsége (95%) nemzetiségét tekintve valóban magyar volt.

7. táblázat. A tervezett és valós mintasokaság összehasonlítása, százalékos megoszlás

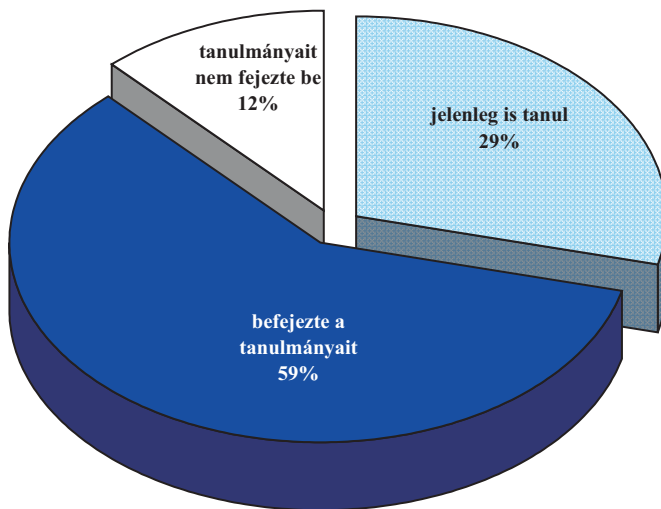
	tervezett mintasokaság	valós mintasokaság	eltérés
férfi	51	51,6	+0,6
nő	49	48,4	–0,6
összesen	100	100	
15–19 éves	33	33	–0,5
20–24 éves	36	34,9	–0,6
25–29 éves	31	32,1	+1,1
összesen	100	100	

Csupán 4 százalékuk vallotta magát szlovák nemzetiségűnek, az elenyésző maradékot pedig roma és német nemzetiségűek alkották.

Oktatási helyzet

Szlovákiában az iskolaszervezetnek három szintje van: alapfokú (alapiskola¹), középfokú (szaktanintézet,² szakközépiskola,³ gimnázium,⁴ felépítményi iskola⁵), felsőfokú (egyetem⁶).

1. ábra. A 15–29 éves korosztály jelenlegi iskolázottsági szintje

A megkérdezettek⁷ iskolai végzettségét tekintve az alapiskolai (35%) és a szaktanintézeti (31%) végzettségűek dominálnak. Érettségivel összesen 29 százalékuk rendelkezik (a szakközépiskolai, valamint a gimnáziumi végzettségűek). Elenyésző a felépítményi iskolát végzettek részaránya (2%), s a felsőfokú végzettségűek is csupán 4 százalék erejéig képviseltetik magukat a mintában (2. ábra). A magasabb iskolai végzettségűek azonban nem csupán a mintákon, hanem az alapsokaságban is alulprezentáltak.

1 Az alapiskola minimálisan 9 év alatt végezhető el.

2 A szaktanintézet érettségit nem adó, hároméves középfokú iskola. Felsőfokú továbbtanulás abban az esetben lehetséges, amennyiben a kétéves kiegészítő képzés révén a tanuló érettségit szerez.

3 A szakközépiskola négy éves, érettségivel végződő szakképző iskola.

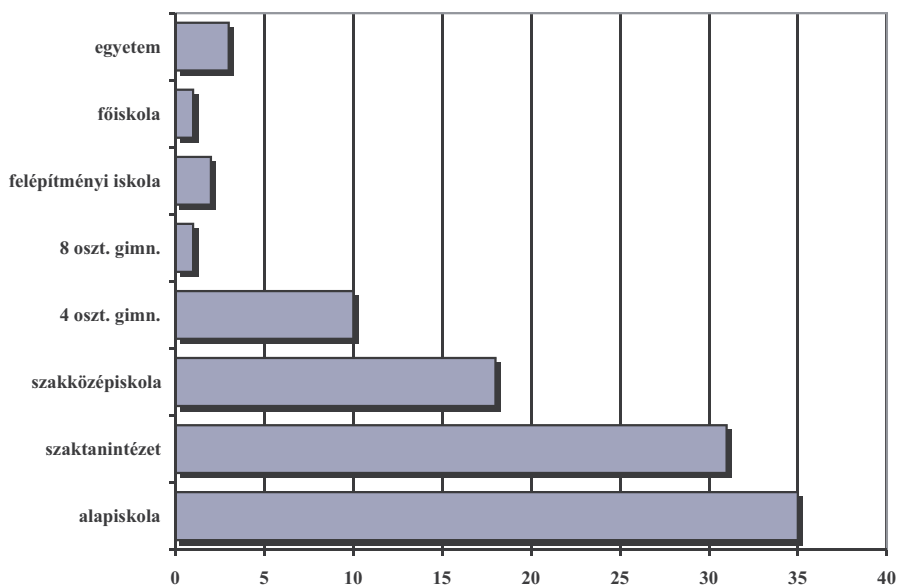
4 Gimnáziumi képzésben a tanuló az alapiskola elvégzése után vehet részt. A gimnáziumi képzés alapvetően négy éves, vannak azonban nyolcéves gimnáziumok is, amelyeket az alapiskola negyedik osztálya után lehet megkezdeni.

5 A felépítményi iskola a gimnáziumi érettségi után szakmát adó kétéves posztsekunder képzés.

6 Az egyetem Szlovákiában öt- vagy hatéves képzés.

7 Egységesítés miatt a továbbiakban a megkérdezettek kifejezést használjuk.

2. ábra. A megkérdezettek iskolai végzettség szerinti összetétele

Iskolai életút, továbbtanulási szándékok

Kutatási eredmények bizonyítják, hogy a szlovákiai magyarok nemzeti identitásának kialakulását és fejlődését döntő mértékben befolyásolja az alapiskola tanítási nyelve.

A megkérdezettek 85 százaléka járt magyar tanítási nyelvű alapiskolába, 9 százalékuk szlovák tanítási nyelvű iskolába. A többiek közös igazgatású alapiskolába jártak. Valamennyi válaszadó állami alapiskolába járt.

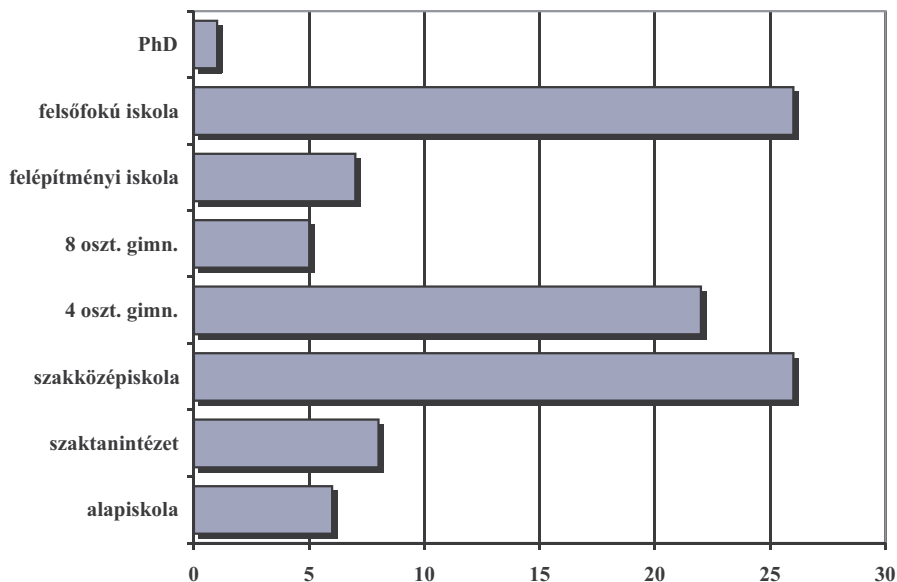
A kérdésből, hogy szeretnének-e továbbtanulni, kiderült, hogy a megkérdezettek – jelenlegi főtevékenysége szerint – 27 százaléka most is tanul. Ebből 6 százalékuk alapiskolai tanulmányait végzi, 8 százalék szaktanintézetben, 26 százalékuk szakközépiskolában tanul, 22 százalékuk jár négyosztályos, 5 százalékuk pedig nyolcosztályos gimnáziumba. Felépítményi iskolát 7 százalékuk, felsőfokú tanulmányait 26 százalékuk végzi. Elenyésző részük, egy százalékuk vesz részt PhD-képzésben.

Ugyancsak 27 százalékuk szeretne továbbtanulni. A továbbtanulási szándék főleg magasabb fokú tanulmányok folytatását jelenti, vagyis elsősorban az érettségizetteket és az épp szakközépiskolában vagy gimnáziumban tanulókat jellemzi. 60 százalékuk felsőfokú tanulmányokat szeretne folytatni, 17 százalékuk felépítményi iskolában szeretne továbbtanulni, 10 százalékuk pedig a PhD-képzés iránt érdeklődik.

A továbbtanulni szándékozóktól azt is megkérdeztük, hol és milyen tanítási nyelvű iskolát választanának (4. ábra).

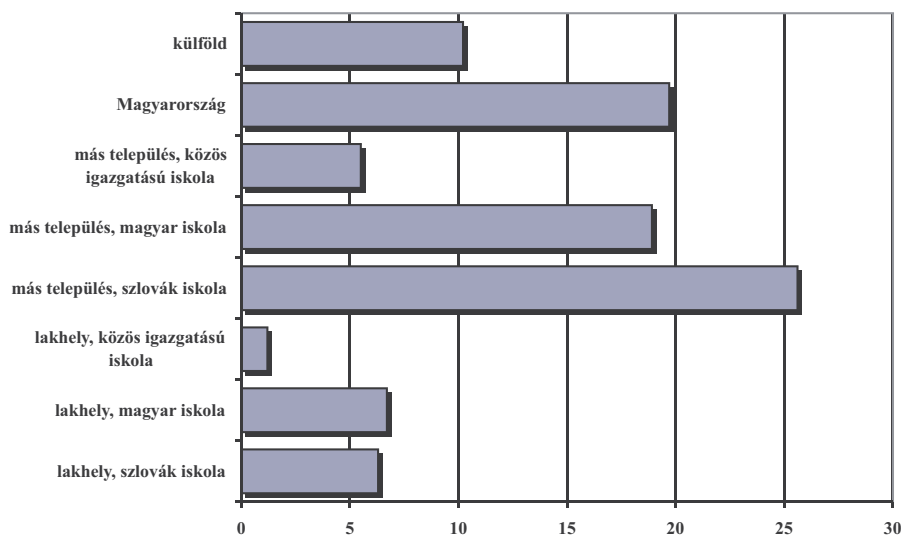
Jelenlegi lakhelyén a válaszadók csupán 14 százaléka szeretne továbbtanulni. Ebben bizonyára szerepet játszik az új közeg megismerésének vágya is, de elsősorban

3. ábra. Továbbtanulási szándék

az a tény, hogy a túlnyomó részt vidéken és kisebb településeken élő szlovákiai magyarok lakhelyén nem igazán található az alapiskolánál magasabb fokú oktatási intézmény (sőt, alapiskola sincs mindig). A megkérdezettek között azok vannak túlsúlyban, akik vagy az ország más településére, vagy pedig külföldre készülnek továbbtanulni (44 százalékuk Szlovákiában szeretne továbbtanulni, elsősorban szlo-

4. ábra. Hol szeretne továbbtanulni?

vák oktatási intézményben). A Szlovákiában magyar oktatási intézményben továbbtanulni szándékozók részaránya (19%) csaknem azonos a magyarországi továbbtanulást fontolgatókkal (20%). A külföldön továbbtanulni szándékozók az összes továbbtanulni akaró fiatal 30 százalékát teszik ki, ebből 20 százalék a Magyarország felé orientálódók részaránya, 10 százalék pedig az egyéb külföldi ország bármilyen tanítási nyelvű intézményét választaná.

Nyelvtudás, anyanyelv, idegen nyelvek

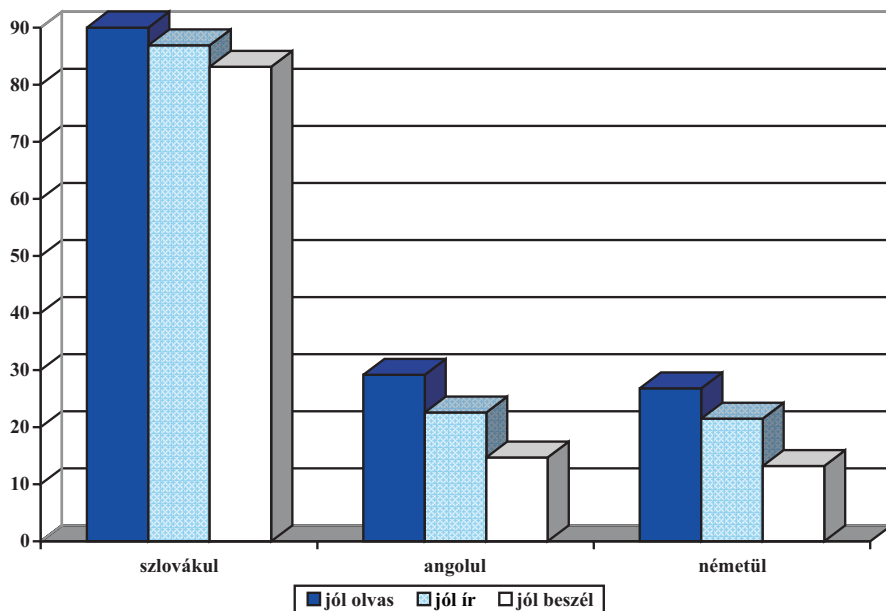
A megkérdezettek 95 százaléka magyar nemzetiségűnek vallotta magát, magyar anyanyelvűnek 97 százalékuk. A többiek szlovák anyanyelvűek.

A magyarok (és magyar anyanyelvűek) szlovák nyelvtudásáról a következő kép tárul elénk: 90 százalékuk jól olvas, 87 százalékuk jól ír, 83 százalékuk jól beszél szlovákul.

Az idegen nyelvek közül az angol és a német dominál. Az aktív nyelvtudásnál jellemzőbb a passzív: többen tudnak jól olvasni és jól írni ezeken a nyelveken, mint jól beszélni. A szlovák nyelvre is ez jellemző. (5. ábra).

Egyéb idegen nyelvek tudása nem igazán jellemző a vizsgált személyekre – nyelvenként egy százalékot sem tesz ki.

5. ábra. Idegennyelv-tudás

*Megélhetési viszonyok***Gazdasági aktivitás**

A kérdőívben négy kategóriát különböztettünk meg: tanulók, gazdaságilag aktívak, gazdaságilag inaktívak és munkanélküliek. A megkérdezettek között legnagyobb részarányban a gazdaságilag aktívak vannak jelen (44%), majd a tanulók (27%), a munkanélküliek (18%) és a gazdaságilag inaktívak (12%) következnek, amint azt az 6. ábra is szemlélteti.

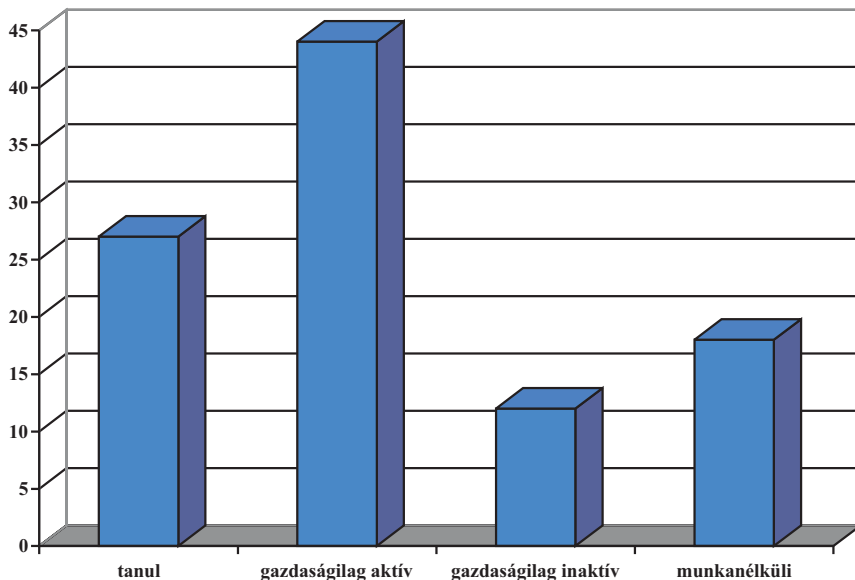
A gazdaságilag aktívak csaknem valamennyien alkalmazottként dolgoznak. A tanulók csoportja nagyon sokrétű, de leginkább a szakközépiskolát, 4 osztályos gimnáziumot és felsőoktatási intézményeket látogatók dominálnak. A gazdaságilag inaktívak közül a szülési szabadságukat töltő anyákat és a szociális segélyből élőket említhetjük. A munkanélküliek szinte valamennyien kapnak segílyt.

A 18 évnél idősebb válaszadók eddigi életének munkaerő-piaci vetületét vizsgáltuk. Ezúttal csupán a fő tendenciákat ismertetjük.

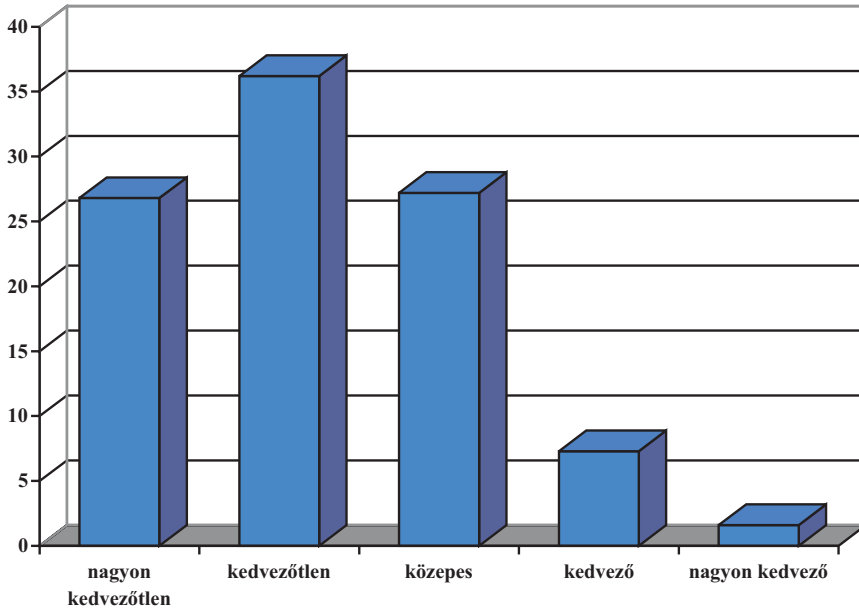
A 18–19. életév munkaerő-piaci szempontból meghatározó életkor. Ekkor fejezik be a fiatalok szaktanintézeti, szakközépiskolai és gimnáziumi tanulmányaikat, ekkor dől el, hogy továbbtanulnak-e vagy belépnek a munkaerőpiacra.

Rögtön a középiskola befejezése után a megkérdezettek egynegyede tanult tovább. A későbbi életszakaszokban a továbbtanulók részaránya viszont már kevesebb mint 6 százalék. A továbbtanulni akarók többsége nem halogatja a döntést, hanem azonnal cselekszik. Azokra a megkérdezettekre, akik 18 éves koruk után rögtön gazdaságilag aktív vagy gazdaságilag inaktív szerepet töltöttek be, esetleg munkanélkülivé váltak, nem igazán jellemző, hogy újabb iskolalátogatásra cserélnék fel ezeket a szerepköröket.

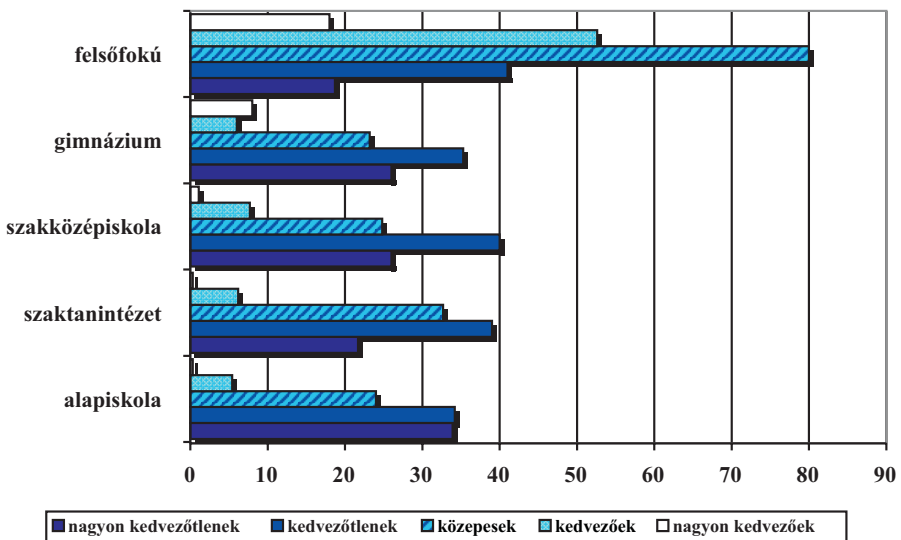
6. ábra. A megkérdezettek összetétele a kutatás idején végzett főtevékenységük szerint, százalékban

7. ábra. Milyenek az elhelyezkedési lehetőségek lakóhelyén és annak környékén azzal a végzettséggel és szakképzettséggel, amellyel Ön rendelkezik? – százalékban

8. ábra. Milyenek az elhelyezkedési lehetőségek lakóhelyén és annak környékén azzal a végzettséggel és szakképzettséggel, amellyel Ön rendelkezik? – iskolai végzettség szerint, százalékban

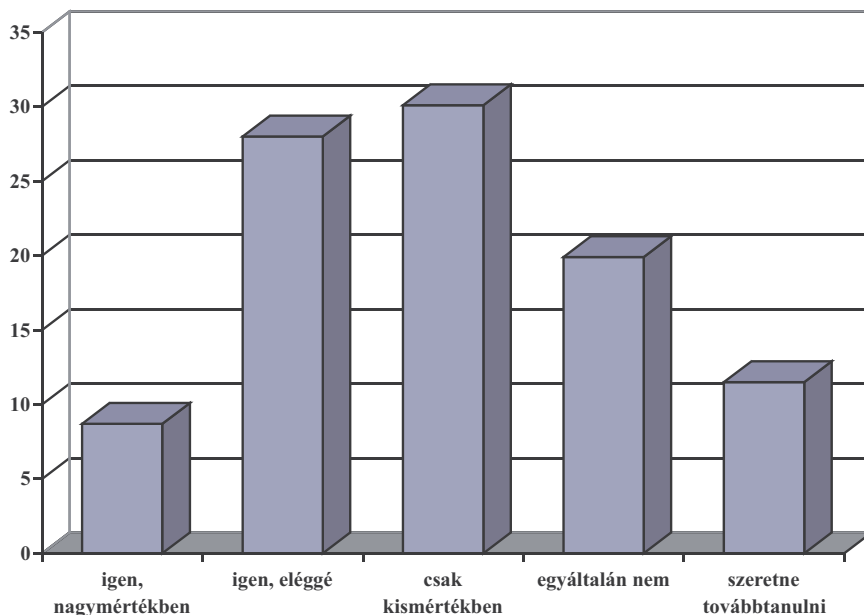
A 18 évnél idősebb válaszadók 38 százaléka középszintű tanulmányai befejezése után dolgozni kezdett, zömük alkalmazottként. A legjellemzőbb ágazatok a kereskedelem és vendéglátás, egyéb ipar, egészségügy, szociális ellátás, oktatásügy, kultúra. A vállalkozók, vállalkozásban segítő családtagok, szellemi szabadfoglalkozásúak részaránya elhanyagolható, de nemcsak a kezdeti időszakban, hanem az egész eddig vizsgált életút tekintetében is. Az alkalmazottak részaránya viszont fokozatosan nőtt. Vannak életszakaszok, amikor a megkérdezettek 47 százaléka dolgozott alkalmazottként, majd ez a részarány lecsökkent a jelenlegi 40 százalékra. A legtöbben lakóhelyükön dolgoztak, dolgoznak, vagy 50 kilométeren belüli településre naponta ingáznak. Nem jellemző az ennél távolabbi településre való ingázás; külföldön pedig – beleértve Magyarországot is – még kevesebben dolgoztak és dolgoznak. Magyarországon mindössze tizenketten.

Eddigi élete során a megkérdezettek kb. egyötöde volt munkanélküli. A legtöbben a középiskola után azonnal munkanélkülivé váltak. A későbbi életszakaszokban ez a részarány fokozatosan csökken.

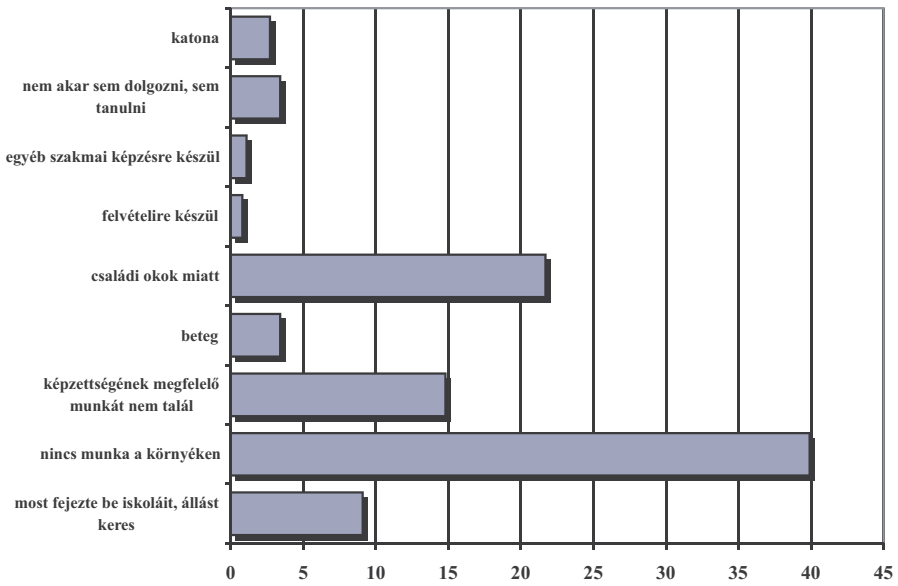
A gazdaságilag inaktívak részaránya az egész vizsgált időszakban nagyon alacsony, ez alól egyedül a sorkatonai státus képez kivételt.

Az alapiskolai végzettségük a legborúlátóbbak. A középfokú végzettséggel rendelkezők valamivel kedvezőbb elhelyezkedési esélyeket látnak, közülük is inkább a gimnazisták. A felsőfokú végzettségük esélyei a legkedvezőbbek. Tehát a megkérdezettek tapasztalatai szerint a magasabb iskolai végzettségük elhelyezkedési esélyei valamelyest jobbak.

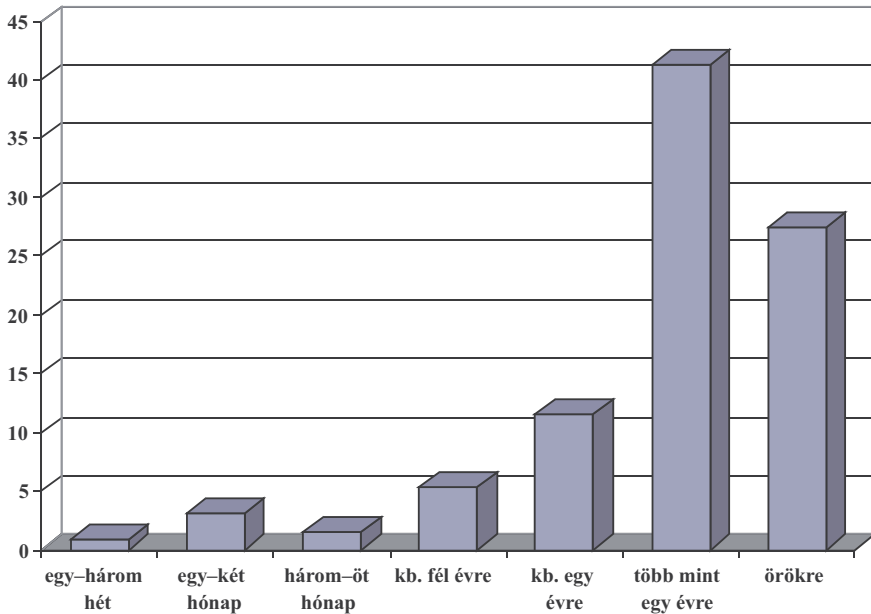
9. ábra. Tart-e attól, hogy iskolái befejezése után nem fog tudni elhelyezkedni? – százalékban

10. ábra. Mi az oka annak, hogy Ön jelenleg nem dolgozik és nem is tanul? – százalékban

11. ábra. Mennyi időre szeretne munkát vállalni Magyarországon?

A jelenleg még tanulók fele egyáltalán nem, vagy csak kis mértékben tart attól, hogy az iskola befejezése után nem fog tudni elhelyezkedni. Több mint egyharmaduk (37%) azonban fél a munkanélküliségtől (9. ábra).

Hasonlóan vélekednek azok is, akik jelenleg dolgoznak. A többség (60%) nem tart attól, hogy a közeljövőben elvesztheti állását.

A megkérdezettek harmadik csoportja – megközelítőleg egynegyedük – jelenleg nem tanul és nem is dolgozik. Ennek több oka van (10. ábra).

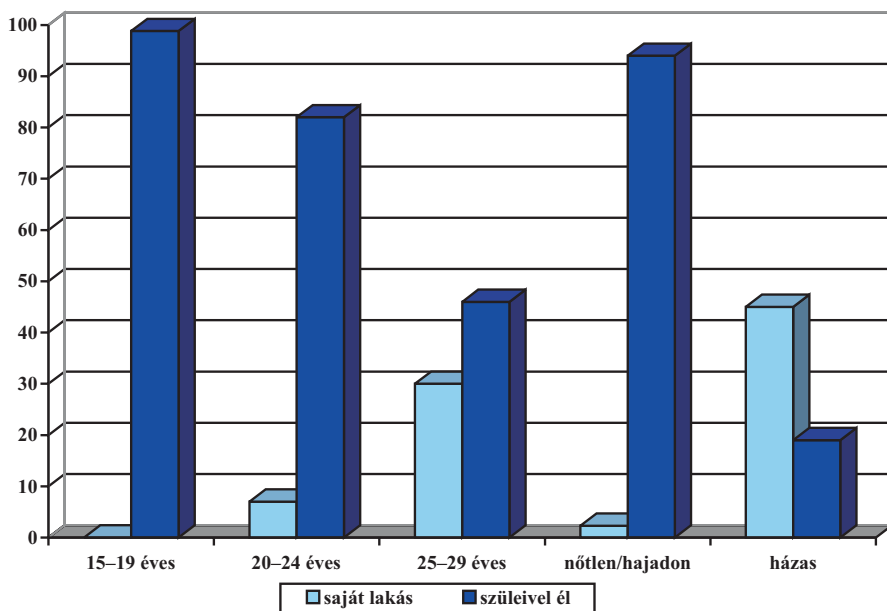
Az érintettek elsősorban azzal magyarázzák ezt a köztes állapotot, hogy lakóhelyükön nincs elég munkalehetőség (40%), nincs a képzettségüknek és az igényeiknek megfelelő munka (15%), továbbá családi okokra hivatkoznak (22%). Az adatokból feltételezhető, hogy közel kétharmaduk szeretne elhelyezkedni. Egy másik kérdésre adott válaszukból azonban az derül ki, hogy csupán 40 százalékuk keres jelenleg is aktívan munkát, a többiek nem! Az aktív munkakeresők fele abban reménykedik, hogy fél éven belül talál munkát, 33 százalékuk azonban úgy gondolja, hogy ez több időt vesz majd igénybe.

A szlovákiai fiatalokra jelenleg még nem jellemző a külföldi munkavállalás, hiszen csak 12 személy dolgozik külföldön. Bár a megkérdezettek kétharmada a jövőben sem tervez ilyesmit, elképzelhető, hogy mégis növekedni fog a külföldön munkát vállalók száma, hiszen a megkérdezettek egyharmada tervez ilyet. Ez utóbbiak egyharmada Németországban, további egyharmada Magyarországon, a többiek pedig Ausztriában és Csehországban szeretnének dolgozni.

A magyarországi munkavállalás tervezett időtartamait a 11. ábra szemlélteti. A válaszadók többsége hosszabb, egy évnél hosszabb időtartamban gondolkodik.

Lakhatás, lakáskörülmények

12. ábra. Hol lakik? – korcsoportos és családi állapot szerinti bontás

A fiatalok háromnegyede a szüleivel lakik, 12 százalékuknak van saját lakása (háza), 4 százalékuk a házastársa szüleinek lakásában él, 6 százalékuk pedig albérletben. A lakáshelyzet függ a megkérdezett korától és családi állapotától (12. ábra). Minél fiatalabb a válaszadó, annál inkább jellemző, hogy nincs saját lakása és a szüleinél lakik. Ez fordítva is érvényes: tehát a legtöbben a 15–19 évesek közül laknak a szüleikkel (99%), legkevesebben a 25–29 évesek közül, akiknek csaknem a fele (46%) saját lakással rendelkezik. A 15–19 évesek körében senkinek nincs saját lakása.

A nőtlenek illetve hajadonok 94 százaléka lakik a szüleivel, s csak 2 százalékuknak van saját lakása. A házások fele él saját lakásban, 20 százalékuk azonban még mindig a szüleinél lakik.

A megkérdezettek 60 százaléka 3–4 szobás lakásokban él. Csaknem valamennyi lakás összkomfortos: van bennük villany (100%), vezetékes víz (98%), állandó melegvízellátás (97%), vízöblítéses WC (94%), központi fűtés (89%), vezetékes gáz (89%) és szennyvízelvezető csatorna (80%).

Erőforrások

Földtulajdon

A megkérdezettek 70 százalékának nincs, 30 százalékuknak van földtulajdona. Arra a kérdésre, hogy mekkora ez a földterület, nagyon eltérő válaszokat kaptunk, hiszen a megkérdezettek földjeinek nagysága elmondásuk szerint 1 hektártól 70 hektárig terjed. Legjellemzőbb az 1–2 hektáros földtulajdon (34%).

A gazdálkodást erősen meghatározza a földtulajdon. A 30 százalékot kitevő földtulajdonosok fele gazdálkodik, a többiek személyesen nem vesznek részt ebben a munkában, csak a családtagjaik.

Egyéb ingó és ingatlan vagyon, tartós fogyasztási cikkek

Először azt vizsgáltuk, milyen ingatlan és ingó (tartós fogyasztási cikk) vagyonnal rendelkeznek a megkérdezettek háztartásai (8. táblázat).

Csaknem mindegyik háztartás rendelkezik színes televízióval, többségében megtalálható a mélyhűtő, automata mosógép, vezetékes telefon, mobiltelefon, kétharmadukban autó és CD-lejátszó is van. Ingatlannal, számítógéppel, motorkerékpárral, parabola antennával, teherautóval és mosogatógéppel a háztartások kevesebb mint 30 százaléka rendelkezik.

A háztartási tulajdonon kívül néhány fogyasztási cikknél arra is kíváncsiak voltunk, hogy a megkérdezett saját használatában is vannak-e ilyenek; a válaszadók kétharmadának van autója. 28 százalékuké 1–5 éves, 25 százalékuké 6–10 éves, ugyancsak 25 százalékuké 11–15 éves autó, a többi ennél régibb (egyébként a legtöbb, azaz 10 százalék 10 éves). Az autók egyharmada hazai gyártmányú (cseh, szlovák), egyharmada nyugati, egyharmada pedig más volt szocialista országbeli.

**8. táblázat. Mi van a háztartás/
a megkérdezett személyes tulajdonában?**

	a háztartás tulajdona	személyes használatban
nyaraló	9	–
másik lakóingatlan	14	–
építési telek	12	–
mélyhűtő	88	–
automata mosógép	80	–
mosogatógép	7	–
színes tévé	98	41
parabola antenna	29	–
mobiltelefon	68	52
vezetékes telefon	73	–
CD-lejátszó	65	–
számítógép	28	20
autó	66	13
motorkerékpár	19	9
teherautó, haszonjármű	5	–

Vállalkozás

A megkérdezettek jelenlegi tevékenységét tekintve csupán 2 százalékuk vállalkozik. Viszont ennél magasabb, 16 százalék a családi tulajdonban levő vállalkozások részaránya. Ezek több mint kétharmadában a szülőké a vállalkozás, míg egyhatodik a megkérdezett tulajdonában van. Túlnyomórészt egyéni (pl. iparengedéllyel működő, szellemi szabadfoglalkozású) vállalkozókról van szó (75%), jóval kevesebb Kft.-ről (16%) és gazdálkodóról (8%) tudunk.

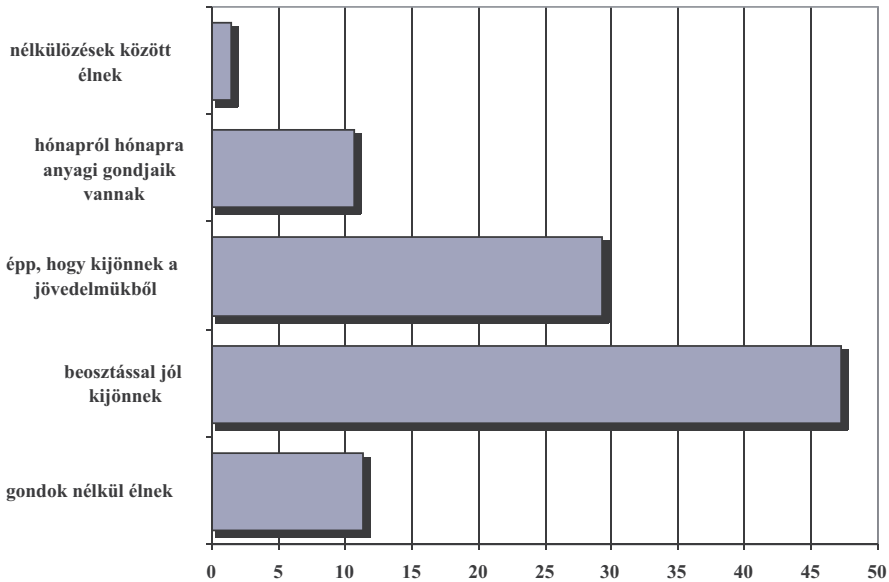
Egyharmaduk a kereskedelem és vendéglátóipar területén működik, ugyanakkora a szolgáltatásokat nyújtó vállalkozások részaránya. További ágazatok: ipar (14%), mezőgazdaság (12%), pénzügy (4%).

Anyagi helyzet

A vagyoni helyzet és a korábban ismertetett munkaerő-piaci kilátások ismeretében – érdekes összegzésként hat, ha feltesszük a kérdést: milyen az Önök anyagi helyzete (13. ábra)

A válaszok alapján elmondható, hogy a szlovákiai magyar megkérdezettek és családjaik 12 százalékának vannak állandósult anyagi gondjai. Megközelítőleg fele „beosztással jól kijön” a jövedelméből, s 11 százalékuk „gond nélkül él”.

13. ábra. Az anyagi helyzet szubjektív megítélése

Az életmód néhány jellemzője

Kulturális fogyasztás

Tizenkét területen vizsgáltuk a fiatalok kulturális fogyasztását.

A fiatalok által legpreferáltabb kulturális terek a diszkó (36 %), a könyvesbolt (31%), a házibuli (23%) és a mozi (20%). A legkevésbé preferált kulturális terek közé a hagyományos elitkulturát is közvetítő intézmények tartoznak (színház és hangverseny). Jól érzékelhető, hogy a kulturális fogyasztás minőségében megjelenik a társadalom kettészakítottsága.

A 15. ábra a leggyakrabban látogatott kulturális intézmények látogatottságát korcsoportok szerinti bontásban szemlélteti.

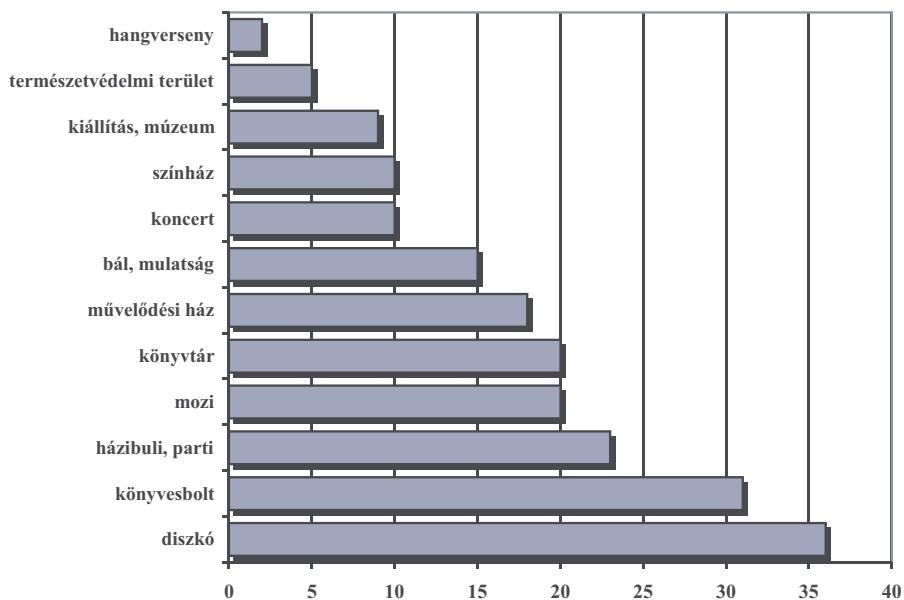
Megállapítható, hogy a legaktívabb kultúra-fogyasztó a 15–19 éves korosztály. Ahogy az idősebb korcsoportok fogyasztását vizsgáljuk jól látható, hogy a mozilátogatás kivételével valamennyi területen az életkor növekedésével folyamatosan csökken az aktivitás.

A kutatás időpontjától számított egy hónapon belül a fiatalok egyharmada járt diszkóban, közülük is leginkább a 15–19 évesek.

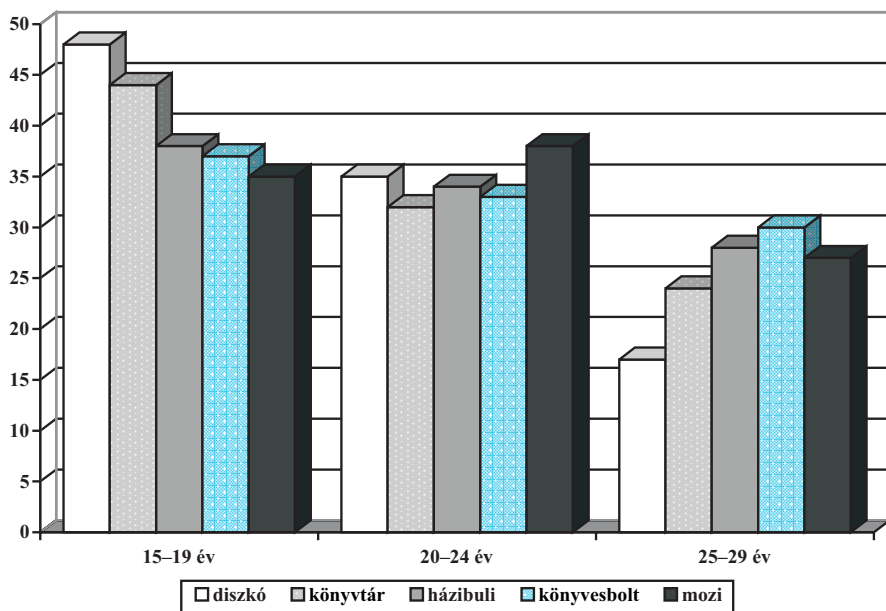
A második leggyakoribb kulturális tevékenység a könyvesboltok látogatása, amely a megkérdezettek 30 százalékára jellemző, s bár ennél az aktivitásnál a korcsoportok szerinti bontás kisebb különbségeket mutat, mégiscsak a legfiatalabbakra jellemző.

Házibulin, partin a megkérdezettek egynegyede vett részt a kutatás időpontjától számított egy hónapon belül. Ez a tevékenység is a legfiatalabbakra a legjellemzőbb.

**15. ábra. Kulturális terek látogatottsága a 15–29 évesek körében,
„az egy hónapon belül” kategóriát választók aránya**

**14. ábra. A leggyakrabban – egy hónapon belül – látogatott kulturális terek,
korcsoportokra vonatkoztatott százalékos megoszlás**

Könyvtárban és moziban a vizsgált időszakban minden ötödik fiatal járt. Míg a könyvtárlátogatás leginkább a 15–19 évesekre a jellemző, moziba leggyakrabban a 20–24 évesek járnak.

Olvasás

Az elmúlt évben a tankönyveken kívül a megkérdezettek 30 százaléka semmilyen könyvet sem olvasott. A rendszeresen olvasók körében a maximum 200 könyv volt, ennyit egy ember olvasott. A többiek átlagban 6 könyvet olvastak el egy év alatt.

Az olvasók különböző könyvtípusokat, különböző gyakorisággal vesznek a kezükbe.

A megkérdezettek körében a szórakoztató könyvek (gyakran és rendszeresen összesen 31 százaléuk olvassa), a szépirodalom (30%) és a praktikus könyvek (22%) a legkedveltebbek. Könyvtípusonként külön-külön elemezve az olvasás gyakoriságát újfent kiderül, hogy a válaszadók legfeljebb 30 százaléka olvas, a többiek csak néha vagy egyáltalán nem. S ez nemcsak a tudományos könyvekre vonatkozik, hanem a már említett szórakoztató, praktikus és szépirodalomra is.

9. táblázat. Milyen gyakran olvassa a következő típusú könyveket? a rendszeresen és a soha választípusok gyakorisági megoszlása

	rendszeresen	soha
kaland, krimi, szerelmes könyvek	9	18
társadalomtudományi könyvek	3	
természettudományi könyvek	3	51
műszaki tudomány, informatika	4	64
természettel foglalkozó könyvek	2	47
művészeti könyvek	3	58
szépirodalom	10	33
képregény	3	63
praktikus könyvek	5	37

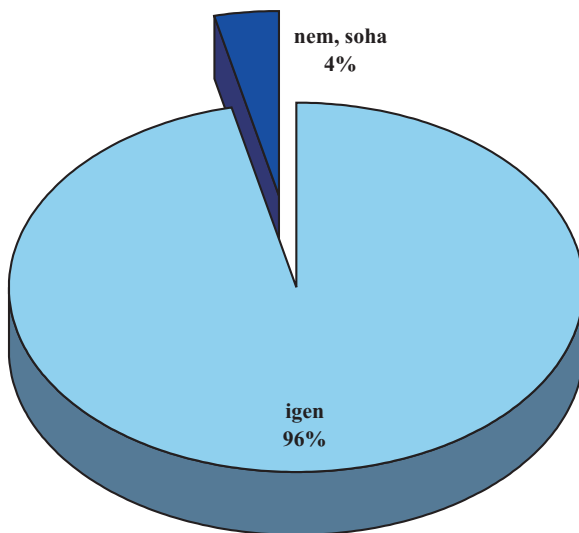
Tévézés

A válaszadók mindössze 4 százaléka nem néz tévét, a többiek igen (16. ábra). Hét-köznap a napi két órás tévézés a leggyakoribb, hétvégén (szombaton és vasárnap összesen) a legtöbben öt órát néznek tévét.

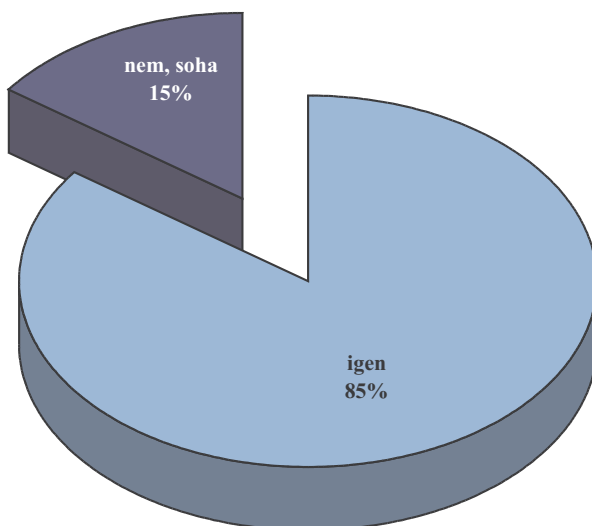
Rádióhallgatás

Rádiózni valamivel kevesebben szoktak, mint tévézni, de a rendszeres hallgatók részaránya még így is 85 százalék (17. ábra). A megkérdezettek döntő többségénél a rádió hétköznap is, hétvégén is állandóan be van kapcsolva.

16. ábra. Szokott Ön tévét nézni?

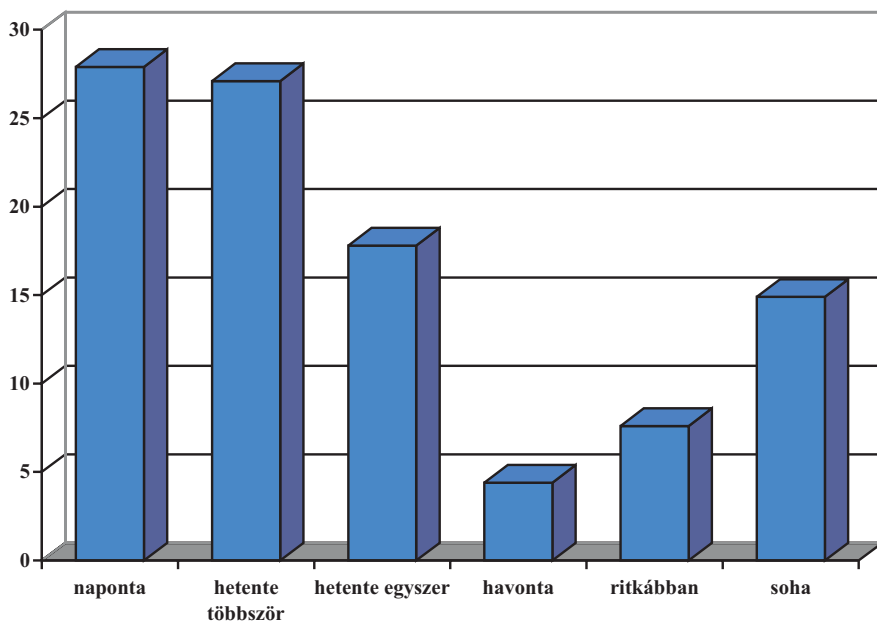
17. ábra. Szokott Ön rádiót hallgatni?

Újságolvasás

A megkérdezettek 15 százaléka soha, 29 százalékuk naponta, 28 százalékuk hetente többször, 18 százalékuk hetente egyszer olvas napilapot, a többiek ritkábban (18. ábra).

18. ábra. Milyen gyakran olvas napilapokat?

Informatikai eszközök fogyasztása

A megkérdezett 15–29 évesek 43 százaléka használ számítógépet. A számítógép-használók fele említi, hogy otthon saját számítógépet használ. Az otthonukban saját számítógépen dolgozók közel egyharmada internetet is használ.

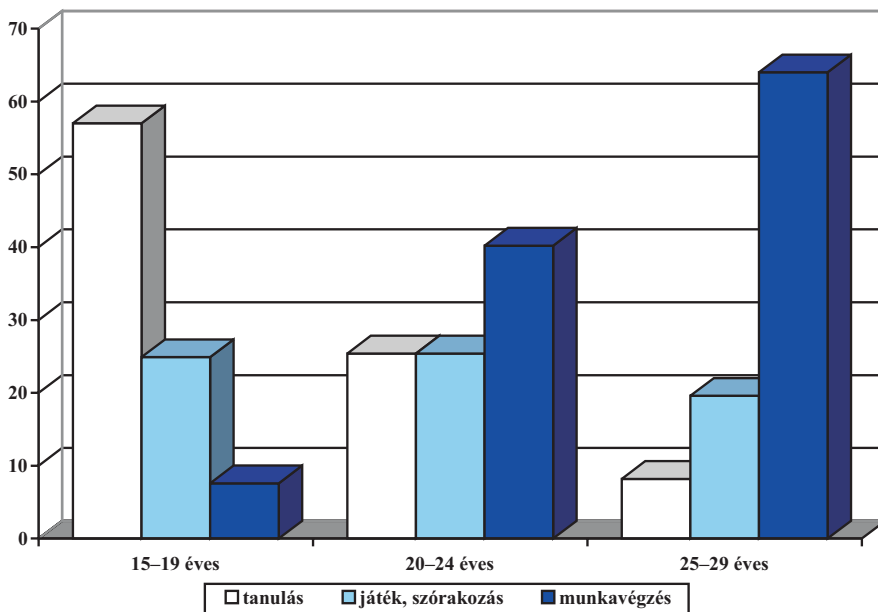
Azok közül, akik használnak számítógépet, a legtöbben tanulásra (37%), munkavégzésre (30%) és szórakozásra (24%). A számítógép-használat egyes módjai azonban erősen kor- és nemspecifikusak (19. és 20. ábrák).

A két idősebb korcsoport, ezen belül is főképp a 25–29 évesek elsősorban munkavégzésre használják a számítógépet. Minél fiatalabbak a megkérdezettek, annál inkább jellemző, hogy számukra a PC elsősorban a tanulás eszköze. De nemcsak a tanulása és nemcsak a munkáé, hiszen a fiatalabb korcsoportoknál a szórakozás eszköze is: mindegy negyedik 15–24 éves megkérdezett számítógépes játékokat játszik, s a 25–29 évesek sem maradnak nagyon mögöttük. Közülük minden ötödik játszik a számítógépén.

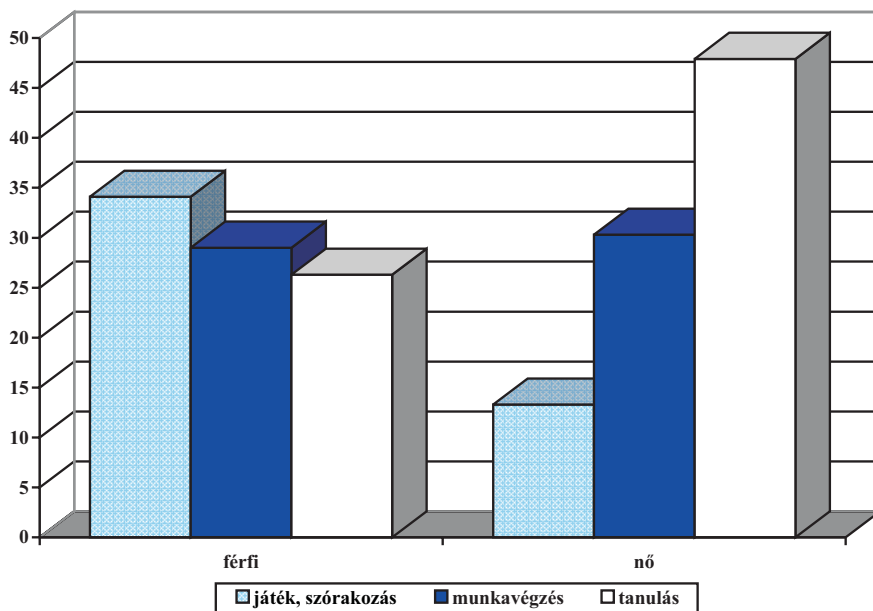
Nemek szerint elemezve a leggyakoribb számítógépes tevékenységeket azt látjuk, hogy munkavégzés tekintetében nincs különbség a nők és férfiak között, egyforma mértékben dolgoznak a számítógépen. Főleg a nők tanulnak a PC segítségével, a férfiakhoz viszonyítva 20 százalékkal többen. Ugyanekkora különbség mutatkozik a számítógépes játékok használatánál, ám ezúttal a férfiak vannak 20 százalékkal többen.

A számítógép-felhasználás olyan közkedvelt formái, mint az elektronikus levelezés és az internetezés, kevésbé elterjedtek a megkérdezettek körében, (10%).

**19. ábra. Leginkább mire használja a számítógépet?
(korcsoportos bontás)**

**20. ábra. Leginkább mire használja a számítógépet?
(nemek szerinti bontás)**

Egészség, sport

Élvezeti cikkek fogyasztása

A problematikát három alcsoportra bontva vizsgáljuk:

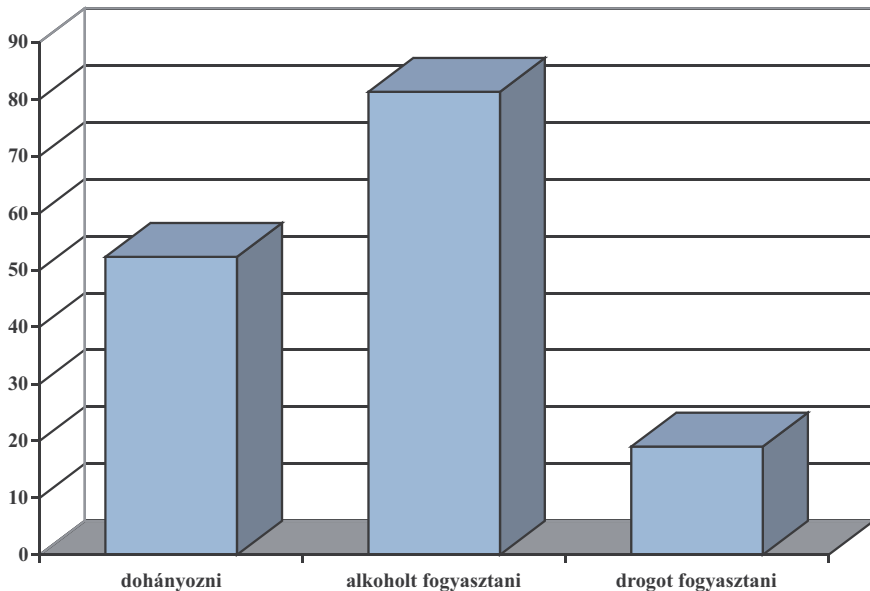
- alkoholfogyasztás
- dohányzás
- kábítószer-fogyasztás

A válaszadók 20 százaléka, tehát minden ötödik fiatal fogyasztott már kábítószer, 52 százaléka, azaz minden második cigarettázik, és 81 százaléka fogyaszt alkoholt.

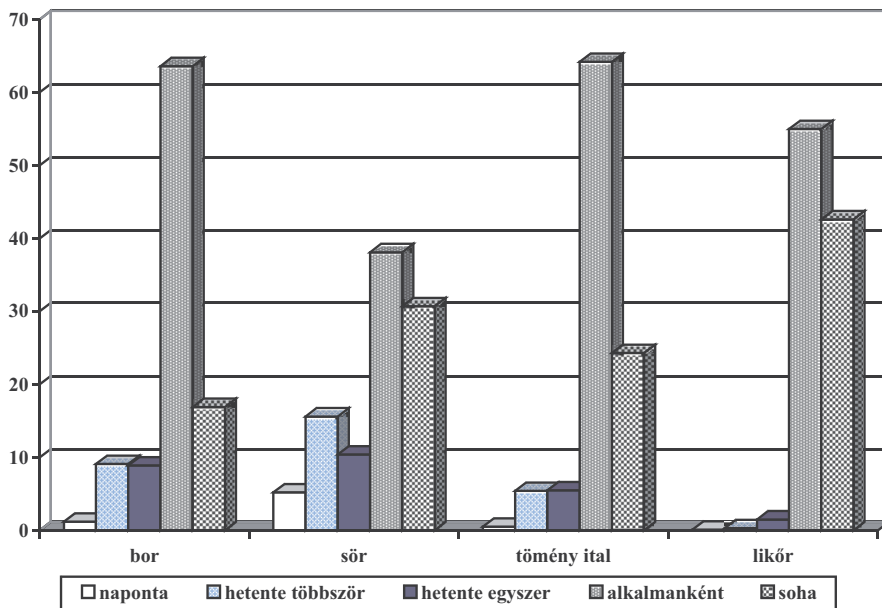
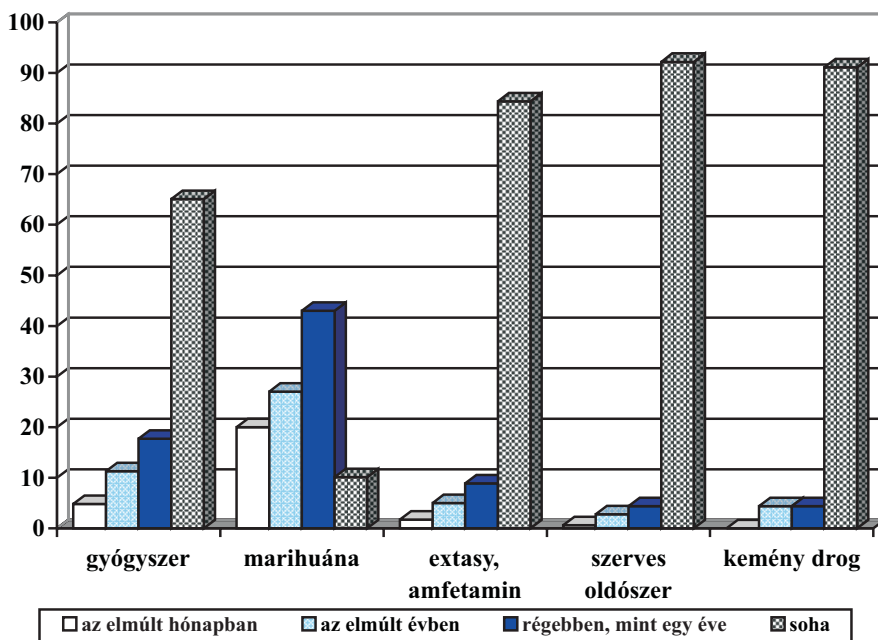
A legtöbben alkoholt fogyasztanak. A részletesebb elemzésből kiderül, hogy többségük esetében alkalmankénti alkoholfogyasztásról van szó, ami ritkább mint heti egyszeri fogyasztást jelent. A bort és tömény italokat fogyasztók csaknem kétharmada, a likőrkedvelők 55 százaléka, a sörivóknak pedig 38 százaléka ilyen alkalmi fogyasztó (22. ábra). A naponta ivók részaránya alacsony, kivéve a sörfogyasztókét, hiszen az 5 százaléka. A hetente többszöri alkalommal ivók részaránya már magasabbra szökken, s már nemcsak a sör-, hanem a bor- és pálinkafogyasztóké is. Összegezve tehát elmondható, hogy a többség nem fogyaszt rendszeresen alkoholt.

A megkérdezettek közül minden ötödik fogyasztott már valamilyen drogot, természetesen az egyes drogok kipróbálóinak-fogyasztóinak – nehéz megmondani, hogy kikről van szó, mert a fogyasztás gyakoriságára nem kérdeztünk rá – részaránya különböző (23. ábra). Mindenesetre leszögezhető, hogy ezeknek a fiataloknak az egyharmada szedett már valamilyen hangulatjavító gyógyszert, 89 százaléka kipróbálta a marihuánát, 16 százaléka az amfetamint, 8 százaléka szipózott, 9 százaléka pedig már a kemény drogokba is belekóstolt.

21. ábra. Szokott-e...? – az igen válaszok megoszlása

22. ábra. Az egyes alkoholfajták fogyasztásának gyakorisága

23. ábra. Az egyes drogfajtákat fogyasztók/
mikor fogyasztotta őket utoljára

Sportolási szokások

A kötelező testnevelési órán kívül a fiatalok 54 százaléka sportol. A többiek nem, arra a kérdésre, hogy miért, a leggyakoribb válaszok: nincs rá idő (39%), nem szeret sportolni (28%), nem tartja szükségesnek, fontosnak, hogy sportoljon (11%), nincs rá lehetősége (7%).

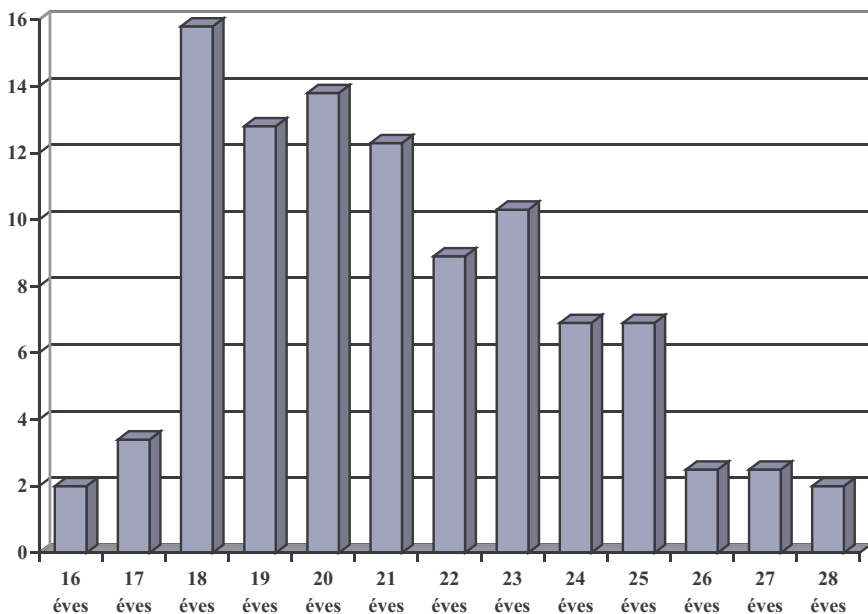
Akik sportolnak, általában nemcsak egy sporttevékenységet űznek. A megkérdezettek által leggyakrabban űzött sportok a kerékpározás (60%), labdarúgás (37%), aerobic (27%), úszás (22%), kocogás (20%), otthoni torna (17%) és a kosárlabda (15%).

Családi életciklus, párkapcsolatok, családalapítás, gyermekvállalás

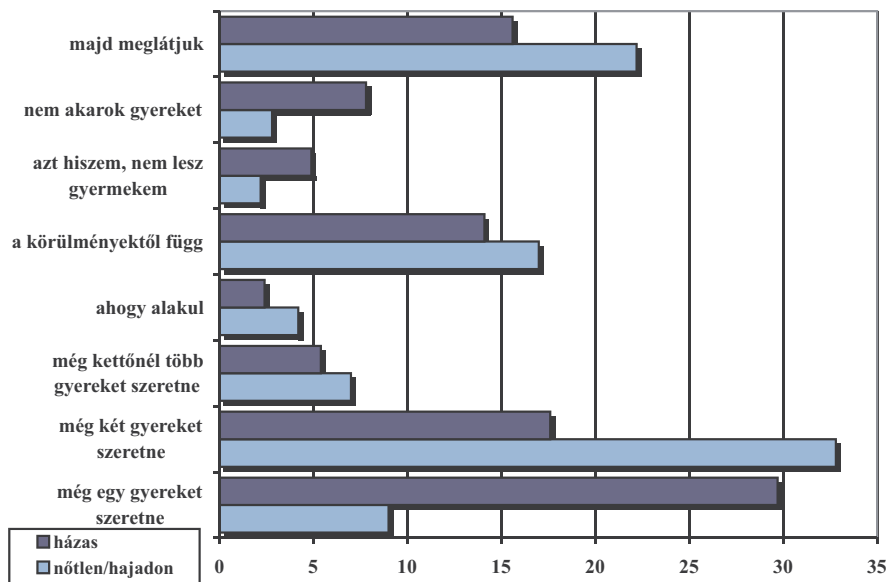
A válaszadók háromnegyede (75%) nőtlen ill. hajadon, egyötödük (21%) házas. Azok, akik házasságban élnek vagy éltek – tehát időközben elváltak vagy megözvegyültek – 16 és 28 éves koruk között kötötték első házasságukat (24. ábra). A legtöbben, azaz a megkérdezettek 42 százaléka, 18 és 20 éves kora között kötötte első házasságát. 18. születésnapja előtt a megkérdezettek csupán 5 százaléka házasodott, és 20 éves kor után is fokozatosan csökkent a házasulók részaránya.

A fiatalok egyötödének (21%) van gyermeke. A teljes szlovákiai magyar mintán végzett eddigi kutatásaink alapján elmondható, hogy a szlovákiai magyar családokra (de a szlovák családokra is) a kétgyermekes családmódel, míg a jelen kutatásban vizsgált mintára viszont inkább az egygyermekes családmódel jellemző. A gyermekkel rendelkező megkérdezettek 60 százalékának van egy gyermeke, 35 százalé-

24. ábra. Hány éves korában kötött először házasságot?

25. ábra. A gyermekvállalással kapcsolatos elképzelések családi állapot szerint

kuknak két gyermeke, 5 százalékuknak pedig három gyermeke. Ez azonban nem végleges állapot, hiszen a válaszadók még fiatalok, s csaknem 50 százalékuk még szeretne gyermekeket. A gyermekvállalással kapcsolatos elképzeléseket részben befolyásolja a megkérdezett családi állapota, elsősorban az, hogy hajadon, illetve nőtlen-e vagy pedig házas. (25. ábra).

A házasságban élők fele szeretne még egy, kettő vagy több gyermeket. Közülük azok vannak többségben, akik még egy gyermeket szeretnének. A házasok további egyharmada sem utasítja el a gyermekvállalást, ám nincs konkrét elképzelése, inkább a körülményektől teszi függővé. A házasok 8 százaléka nem akar (már) gyermeket.

A hajadonok, illetve nőtlenek fele is konkrét gyermekszámban gondolkodik, 33 százalék két gyermeket szeretne. 45 százalékuk a körülményekhez köti a gyermekvállalást, a többiek inkább nem akarnak gyermeket.

Mindezt összesítve feltételezhető, hogy a vizsgált mintasokaságra a jövőben ugyancsak a kétkermeke családmódel lesz a jellemző. Azt is mondhatjuk, hogy „továbbörökítik” ezt a módel, hiszen a megkérdezettek 55 százaléka maga is kétkermeke családból származik.

Vallásosság

A fiatalok kétharmadát római katolikusnak, 18 százalékukat reformátusnak keresztelték, 11 százalékukat nem keresztelték meg. Mai felekezeti állapot szerint némileg csökkent a felekezethez tartozók, főleg a római katolikusok aránya (56%), s emelkedett a magát semmilyen vallási közösséghez sem sorolók részaránya (24%).

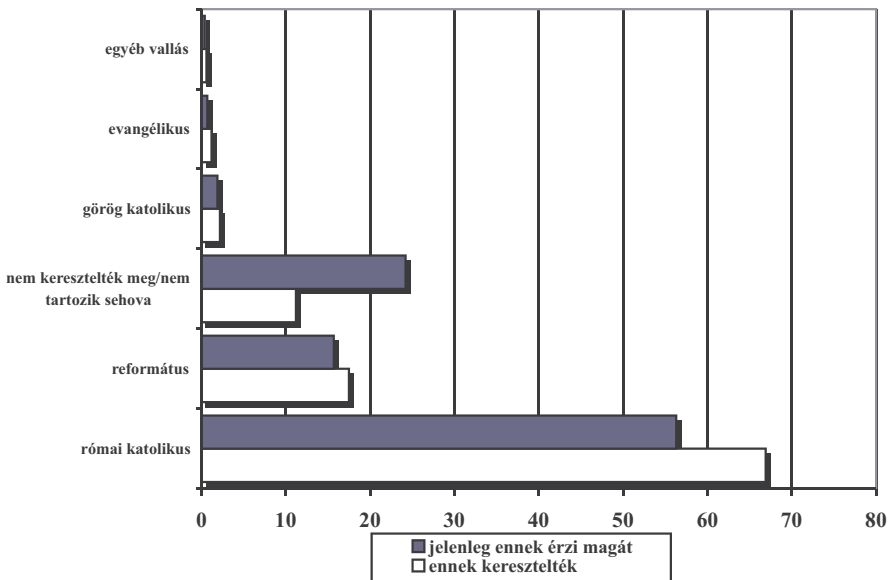
A további kérdésekre adott válaszok is egyre inkább azt tanúsítják, hogy a többség számára a felekezethez, egyházhoz való tartozás inkább formális, s esetükben inkább vallásosságról beszélhetünk. Nézzük például hogyan jellemzik saját vallásosságukat.

17 százalékuk nem tartja magát vallásosnak, 11 százalékuk nem tudja megmondani, vallásos-e vagy sem. A válaszadók 72 százaléka ugyan vallásosnak tartja magát, de egyháza tanítását csak 18 százalék követi, közülük a maguk módján vallásos 54%.

A formális vallásosságnak egyik gyakran használt mutatója a vallási szertartások látogatásának gyakorisága. A megkérdezettek 19 százaléka jár hetente legalább egyszer vallási szertartásra, 54 százalékuk évente több-kevesebb alkalommal, 11 százalékuk ritkábban, mint évente, 17 százalékuk pedig soha. Mindez újra csak azt bizonyítja, hogy a válaszadók túlnyomó többségének a vallás, az egyházhoz való tartozás semmit sem mond.

A megkérdezettek 23 százaléka egyáltalán nem hisz Isten létezésében. Időnként hisz, máskor nem 18 százalék, kétkedve, de mégis hisz 29 százalék, s a teljes biztonsággal hívők részaránya 30 százalék. A nők és a magasabb iskolai végzettségűek között több az Istenben hívő, mint a férfiak és az alacsonyabb iskolai végzettségűek (alapiskola, szaktanintézet) körében.

**26. ábra. Milyen felekezetűnek keresztelték/
ma milyen vallásúnak érzi magát?**

Értékek, személyes élettervek, politikához viszony

Értékrendszer

Az egyén számára legfontosabb értékek

A MOZAIK2001© kutatás kérdőívében tizenhét értéket soroltunk fel, ezek fontosságát ötfokú skálán értékelték a megkérdezettek, az ötös fokozat jelezte az adott értéknek tulajdonított legnagyobb fontosságot (10. táblázat).

A fiatalok számára azok az értékek a legfontosabbak, amelyek stabilá, boldoggá teszik a magánéleti szférát: a jól működő családi háttér, konfliktusoktól mentes társadalmi környezet, önmaguk elfogadtatása és megszerettetése barátként és szerelmi partnerként.

Az értékek következő csoportjával a megkérdezettek fokozatosan kinyílnak a külvilág felé. Egészen a 15. helyen álló „szépség”-ig a megkérdezettek számára minden érték a közepesnél fontosabb értékek mezőjébe esik. Csupán két érték van, amely inkább nem fontos, mint fontos számukra: a vallásosság és a hatalom, ezt minden negyedik válaszadó tartotta fontosnak.

Hasonló, de nem teljesen ugyanazoknak az értékeknek a fontosságát teszteltük egy másik, tagoltabb, tízfokú skálán.

A család-vallás dichotómia újra megmutatkozik, viszont a többi terület megítélésének sorrendje eltér az ún. Inglehart-skálán (az értékek ötfokú skálája) megjelenő értékek sorrendjétől.

A fiatalok majdnem felének (48%) részben felel csak meg szülei élete, (ami teljes mértékben érthető, hiszen egy új nemzedéket kérdezzünk). A megkérdezettek másik

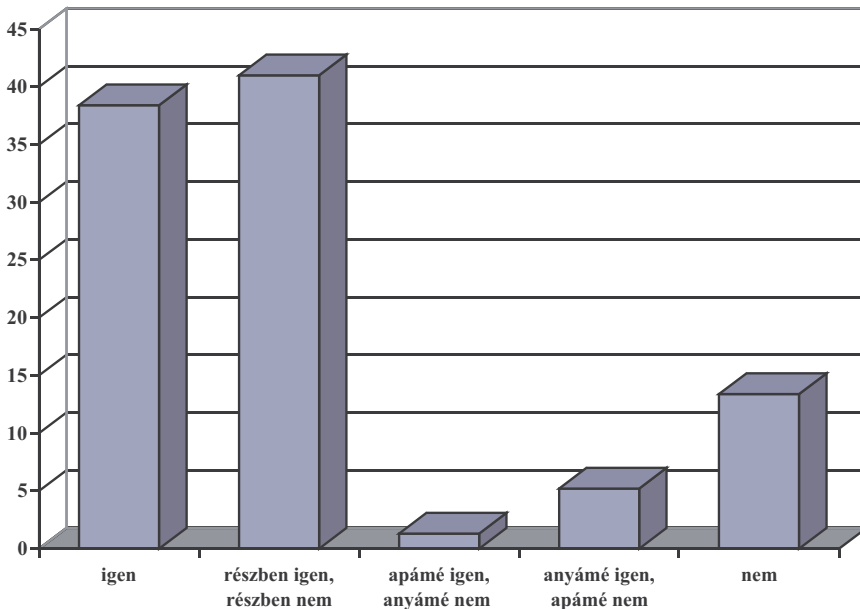
10. táblázat. Értékek sorrendje a nekik tulajdonított fontosság szerint

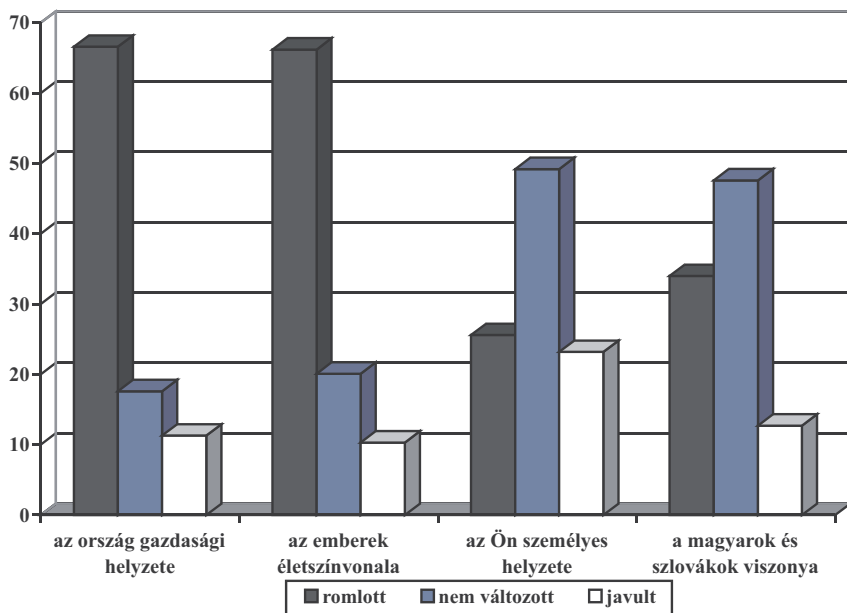
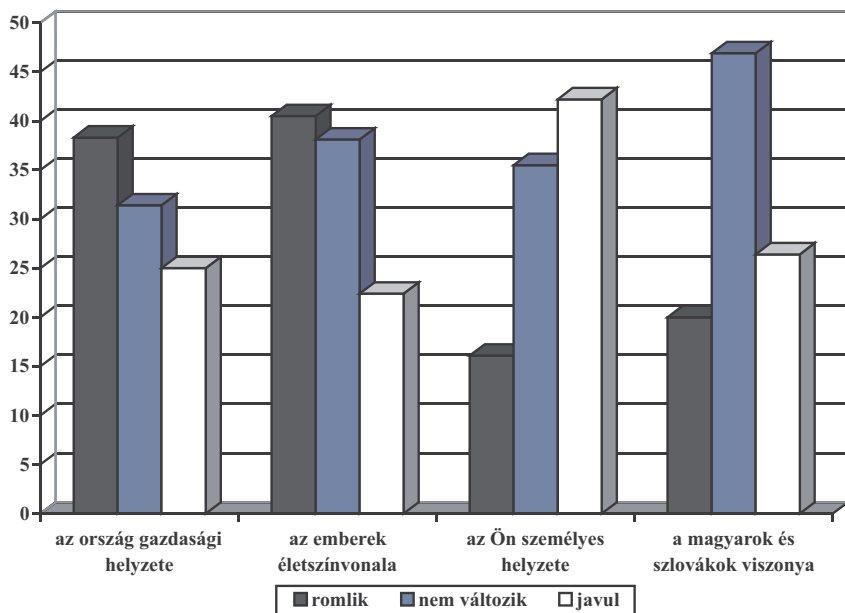
általános életviteli érték	középérték	fontosnak tartják (%)
1. családi biztonság	4,8	96
2. békés világ	4,8	94
3. szerelem/boldogság	4,7	94
4. igaz barátság	4,6	93
5. szabadság	4,5	90
6. belső harmónia	4,5	88
7. a környezet állapota	4,2	79
8. érdekes élet	4,0	72
9. gazdagság	4,0	72
10. nemzet	3,9	65
11. társadalmi rend	3,9	65
12. változatos élet	3,9	66
13. kreativitás	3,8	61
14. hagyománytisztelet	3,7	58
15. szépség	3,4	43
16. vallásosság	2,9	34
17. hatalom	2,7	24

11. táblázat. Mennyire fontos...? – tízfokú skála átlagértékei

érték	skálaátlag
család	9,5
saját jövő	9,2
barátok	8,8
a jövedelme nagysága	8,6
az, hogy magyar nemzetiségű	8,5
a szabadidő, a kikapcsolódás	8,3
hogy milyen munkát végez	8,3
a környezet állapota	8,2
munkája, hivatása	8,2
a pénz	8,1
hogy Ön férfi, nő	8
hogy Ön művelt	8
hogy mennyire érzi magát hasznosnak a társadalomban	7,3
kultúra, műveltség	7
vallás, hit	5,8

feléből 38 százaléknak abszolút megfelel, ahogyan a szülei élnek, 13 százalékuknak viszont nem. Elmondható, hogy a többség nem talál olyan lényeges kivetnivalókat szülei életén, amelyek miatt ezt teljesen elutasítaná, (27. ábra).

27. ábra. Megfelel az Ön eszményének a szülei élete?

*Társadalmi közérzet***28. ábra. Az elmúlt tíz évben hogyan alakult...****29. ábra. A következő években hogyan fog alakulni...**

A megkérdezettek véleménye szerint, vannak a társadalmi életnek olyan területei, amelyek az elmúlt tíz évben inkább romlottak, vannak olyanok, amelyek inkább nem változtak, de olyan nincs, amely inkább javult volna (28. ábra). Inkább romlott a gazdasági helyzet, az emberek életszínvonala, inkább nem változott a megkérdezett személyes helyzete, valamint a magyarok és szlovákok egymáshoz való viszonya.

Ugyanezt a kérdést feltettük a jövőre vonatkoztatva, s a 29. ábrán látható eredményeket kaptuk. Az előző tíz év értékeléséhez képest egyfajta enyhe optimizmus figyelhető meg. A gazdasági helyzetet és az emberek életszínvonalát illetően ugyan még mindig a „romlik” vélemény dominál, de már sokkal enyhébben, s arányait tekintve inkább a „nem változik” és „javul” jellemző. Még inkább érvényes ez a másik két vizsgált terület, a *személyes helyzet* és a *magyar–szlovák viszony* értékelésére.

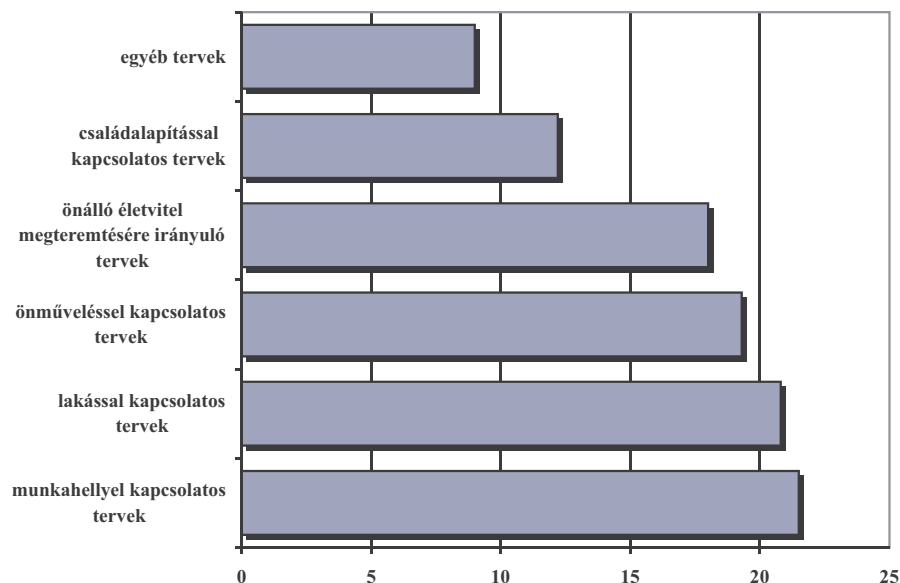
Személyes tervek, elképzelések

A személyes helyzet jelenlegi állapotát és az élettervek jövőbeli megvalósulásának esélyeit optimista szemlélet jellemzi. Az előbbi akkor, amikor kiderül, hogy egyharmaduk elégedett a jelenlegi életével, 45 százalékuk elégedett is, meg nem is, 23 százalékuk pedig elégedetlen – vagyis nem beszélhetünk egyértelmű elégedetlenségről. A másik megerősítés, amikor 85 százalékuk bizakodóan ítéli meg személyes életterveit megvalósulását.

A megkérdezettek 90 százaléka különféle jövővel kapcsolatos elképzelésekről számol be az elkövetkező öt évre vonatkozóan. Ezeket a terveket hat csoportra oszthatjuk:

- lakással kapcsolatos (építés, vásárlás, csere, modernizáció);
- családalapítással kapcsolatos;
- önálló életvitel megteremtésével kapcsolatos;

30. ábra. A megkérdezettek tervei a közeljövőre

- önműveléssel kapcsolatos;
- munkahellyel kapcsolatos;
- egyéb.

Az egyes „tervcsoportok” különböző mértékben jelennek meg a megkérdezettek elképzeléseiben (30. ábra).

A 15–29 éves korosztály társadalmi közérzetét azonban nemcsak személyes helyzetének alakulása befolyásolja, hanem az aktuális közéleti-politikai és gazdasági helyzet is.

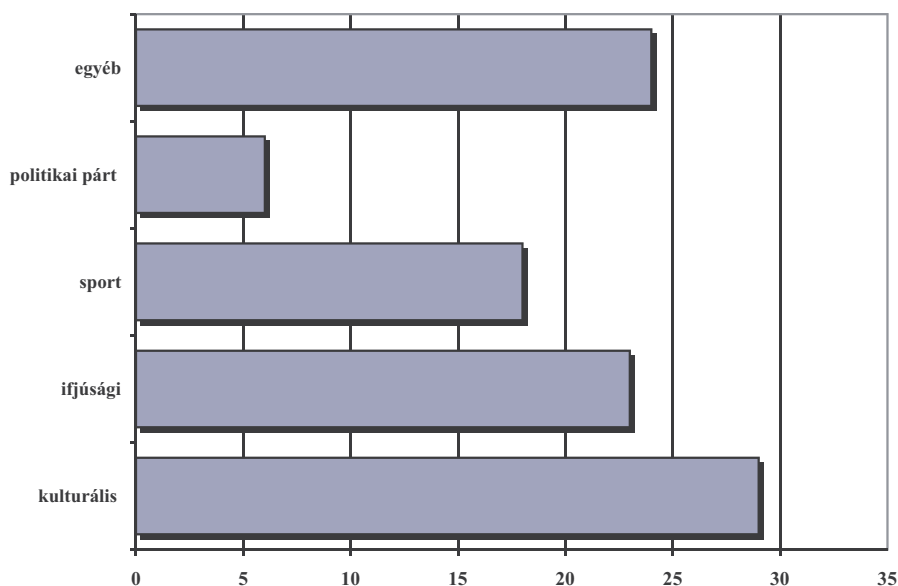
A politika iránti érdeklődést ötfokú skálán mértük, a skála kezdőpontja azt jelentette, hogy a megkérdezettet egyáltalán nem érdekli a politika, végpontja pedig azt, hogy nagyon érdekli. Az átlagérték 2,2. A válaszadókat inkább nem érdekli a politika, sőt a legtöbben (38%) kimondottan azt válaszolták, hogy egyáltalán nem érdekli őket.

Ezután megkérdeztük, mennyire elégedettek a demokrácia működésével Szlovákiában. Ezúttal tízfokú skálát alkalmaztunk, melynek kezdőpontja az abszolút elégedetlenséget jelentette. Az átlagérték 8,6, a legtöbben (20%) közepesnek tartják a szlovákiai demokráciát, a megítélés inkább pozitív, az elégedettség felé hajló.

Szervezeti tagság

A megkérdezettek 16 százaléka kötődik valamely civil, társadalmi vagy politikai szervezethez. Ezek közül 29 százalék kulturális-, 23 százalék ifjúsági-, 18 százalék sport- és 6 százalék valamilyen párt tagja, szimpatizánsa. (31. ábra)

**31. ábra. Milyen típusú szervezethez kötődik?
– a szervezetet választók között**

Euro-atlanti csatlakozás

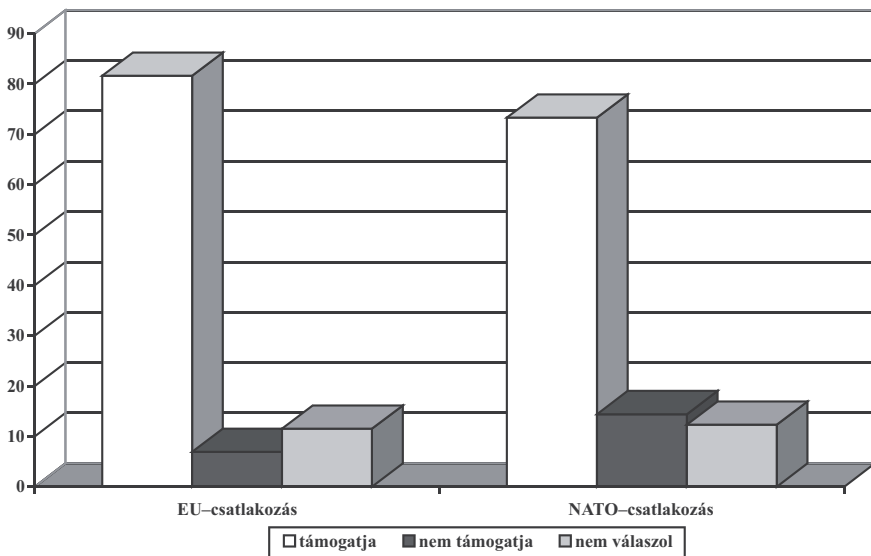
12. táblázat. Véleménye szerint Magyarország Európai Unió csatlakozása milyen hatással lesz...

	rontja	javitja	bizonyos területeken rontja, másokon javítja	nem változtatja meg	nem válaszol
Szlovákia helyzetére	8	32	30	18	13
a szlovákiai magyarok helyzetére	5	49	20	15	12
az Ön személyes helyzetére	4	34	14	33	13
Szlovákia és Magyarország viszonyára	12	34	26	14	15

Szlovákia integrációs törekvéseivel kapcsolatban a megkérdezettek a következőképpen vélekednek: többségük egyetért úgy az Európai Unióhoz való csatlakozással (82%), mint a NATO-hoz való csatlakozással (73%), bár az utóbbit csaknem tíz százalékkal kevesebben helyeslik (32. ábra). 12 százalékuk nem tudott véleményt mondani.

Fontosnak tartottuk megkérdezni, vajon milyen hatással lehet Magyarország Európai Unió csatlakozása néhány meghatározó területre (12. táblázat).

A fiatalok véleménye szerint Magyarország integrációja a vizsgált területek javulását eredményezheti. Kiugró mértékben (49%) a szlovákiai magyarok helyzetének javulását. Rontani leginkább Szlovákia és Magyarország viszonyát fogja (12%), de ez a hatás jócskán elmarad ezen országok kölcsönös viszonyát érintő javulás mögött (34%). Legkevésbé a válaszadó személyes helyzetére lesz hatással (33%).

32. ábra. Vélemények az integrációs törekvésekről

Másokhoz való viszony

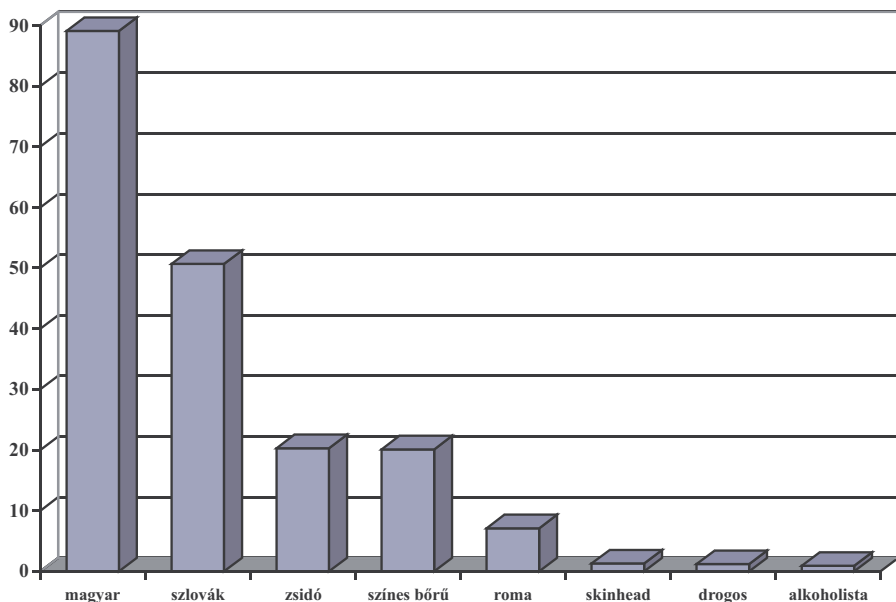
Standard skálán azt vizsgáltuk, hogy a megkérdezettek milyen viszonyt tudnak elképzelni a következő csoportok tagjaival:

- roma
- zsidó
- magyar
- szlovák
- színes bőrű
- skinhead
- drogos
- alkoholista

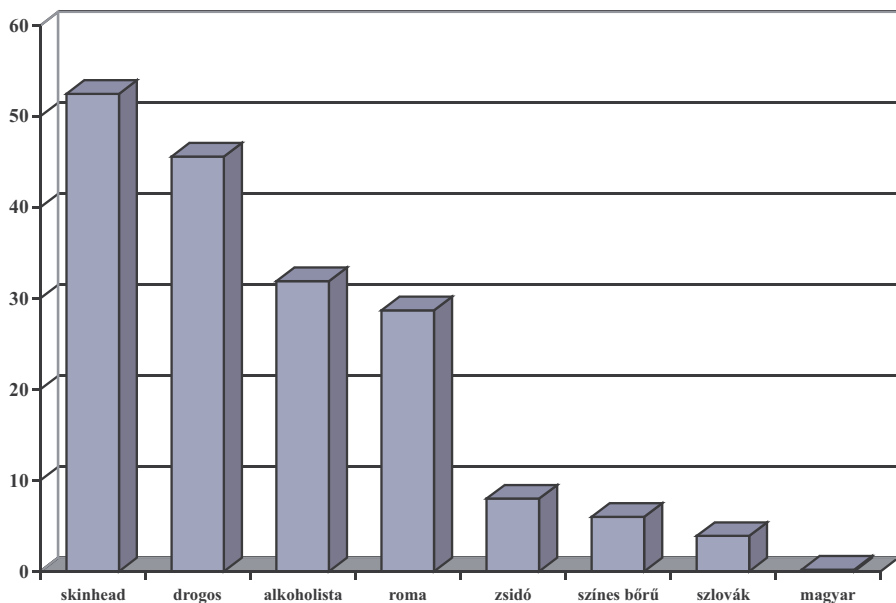
A válaszokat előbb a skála két végpontja – a legközelebbi viszonyra való hajlandóság és a legnagyobb távolságtartás – szerint elemeztük.

A családba fogadás a másik elfogadásának legkézenfekvőbb megnyilvánulása. A megkérdezettek számára e téren elsősorban a magyarok jönnek számításba (89%). Rajtuk kívül a szlovákok. Minden második válaszadó tudja elképzelni, hogy szlovákokot (50,7%) fogadjon be a családjába. A zsidók elfogadása a színes bőrűekével egyezik meg, s minden ötödik megkérdezetre jellemző. A többi csoport képviselőjét alig van, aki a családjában akarná látni. Az etnikai alapon létező és a deviánsnak is nevezhető csoportok a vizsgált szempontból tehát élesen elkülönülnek egymástól. Az átmenetet a kétféle kritérium szerint kiválasztott csoportok között a romák alkotják. Őket a megkérdezettek 7 százaléka, a deviáns csoportokat csupán néhány megkérdezett fogadná a családjába, közülük is leginkább az alkoholistákat kerülnék.

33. ábra. Családjába fogadná, akár házastársként is

34. ábra. Egy országban sem lakna vele

A 34. ábrán a legnagyobb távolságtartást szemléltetjük. A legnagyobb elutasítás a deviáns csoportokkal szemben mutatkozik, közülük is leginkább a skinheadekkel szemben. Minden második megkérdezett válaszolta, hogy még egy országban sem szeretne lakni velük. A drogosokkal szemben ugyancsak nagy az elutasítás, de a megkérdezettek egyharmada az alkoholistákat is szívesen kitagadná az országból. Az alkoholisták és a romák megítélése a vizsgált dimenzió szintje azonos.

A problémakörrel kapcsolatos vélemények részletes megoszlását a 13. táblázat szemlélteti.

13. táblázat. A kiválasztott etnikai és deviáns csoportokhoz való viszony

	családomba fogadnám	elfogadnám lakótársnak	elfogadnám munkatársnak	elfogadnám szomszédnak	egy településen laknék vele	egy országban sem laknék vele
roma	7	7	14	12	30	29
zsidó	20	12	19	17	21	8
magyar	89	6	2	2	1	0,2
szlovák	51	19	13	8	5	4
színes bőrű	20	18	25	14	16	6
skinhead	1	4	6	7	27	53
drogos	1	3	5	9	34	46
alkohlista	1	2	6	15	42	32

Identitás

Nemzeti identitás

A 15–29 évesek 95 százaléka magyar nemzetiségűnek mondta magát. Amikor megkértük őket, hogy több csoport közül válasszák ki azt az első kettőt, amellyel leginkább azonosulnak, a következő eredményeket kaptuk (35. ábra).

54 százaléuk leginkább magyarként, 28 százaléuk pedig szlovákiai magyarként identifikálja önmagát, 5 százalék elsősorban, mint európaiat látja önmagát, 4 százalék, mint szlovák állampolgárt, 2 százalék pedig, mint szlovákot. Csupán 3 százalék azoknak a részaránya, akik semmilyen csoporttal sem tudnak azonosulni.

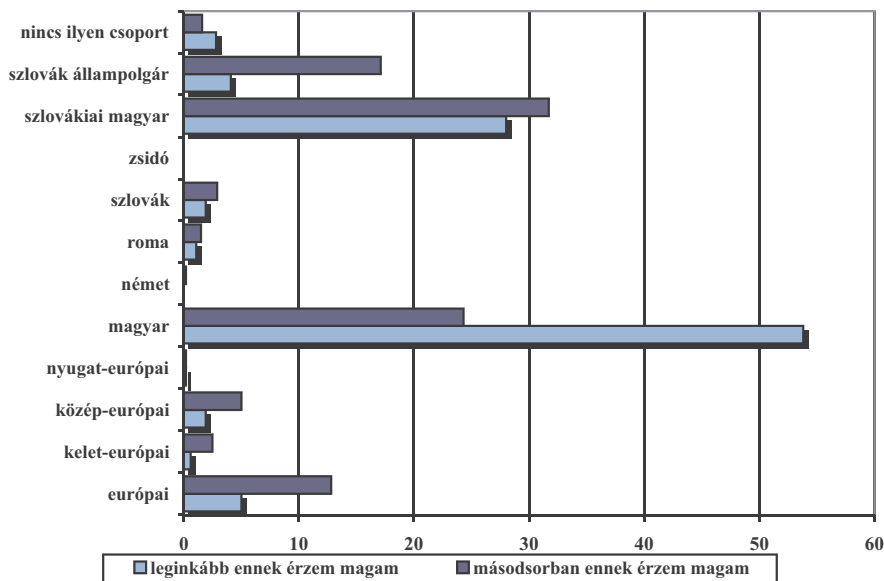
A második választásnál elsősorban a szlovákiai magyar önazonosság (32%) nyilvánul meg, majd magyarnak (24%), szlovák állampolgárnak (17%) és európainak (13%) vallják magukat a válaszadók.

A legerőteljesebben megnyilvánuló identitás tehát a magyar és a szlovákiai magyar identitás.

Azt, hogy hogyan érzik magukat ebben a minőségben, pozitív és negatív állítások segítségével egy ötfokú skálán kellett értékelniük a fiataloknak. Előbb azt nézzük meg, mennyire értettek ezekkel egyet. A kipontozott helyre azt a csoportot kellett behelyettesíteniük, amellyel leginkább azonosulni tudnak. Elmondható, hogy a pozitív jelentéstartalmú állításokkal többen értettek egyet, mint a negatív jelentéstartalmúakkal.

A kijelentések fontossági sorrendjét a középértékek is jelzik (14. táblázat). Az első öt állítás megítélése a skála pozitív, egyetértő tartományába tartozik. A többi kijelentést inkább elutasítják a megkérdezettek, amivel identitásuk pozitív megerősítését hangsúlyozzák.

35. ábra. Minek érzi magát leginkább/másodsorban?

14. táblázat. Az identitással kapcsolatos kijelentések megítélése

kijelentés	középérték	százalék
büszke vagyok arra, hogy ... vagyok	4,5	86
a ...ság fontos meghatározója annak, hogy ki vagyok	3,9	63
úgy érzem, hogy értékes tagja vagyok a ... csoportjának	3,4	44
mások általában tisztelik a ...-kat	3,3	36
előnyt jelent ...-nak lenni	3,0	27
úgy érzem, keveset tudok adni a ...-ok csoportjának	2,9	26
mások nem tartják nagyra a ...-okat	2,8	20
hátrányt jelent ...-nak lenni	2,4	17
gyakran szégyellem, hogy ... vagyok	1,6	5

A megkérdezettek tehát magyar nemzetiségűnek és túlnyomórészt magyar identitásúnak vallják magukat. A továbbiakban arról mondanak véleményt, szerintük mi kell, ahhoz, hogy valaki magyarnak számítson (15. táblázat).

A válaszok egyértelműen jelzik, hogy a megkérdezettek szerint a magyarság alapvető kritériuma a saját döntés, az önbesorolás. Az a magyar, aki magyarnak tartja magát. További fontos szempontok az anyanyelv, a magyar kultúra szeretete, a magyar családi háttér, a hagyomány, a jelképek tisztelete, s utolsó helyen a magyar iskola elvégzése.

A többi kritériummal nem értenek egyet a válaszadók. Szerintük annak, aki magyar, nem kell homogén „magyar családból” származnia, nem kell a magyar pártokra szavaznia, sem magyarok között élnie vagy magyar templomba járnia, legfőképpen pedig nem szükséges, hogy magyar állampolgár legyen és/vagy Magyarországon szülessen.

A megkérdezettek 90 százalékának véleménye szerint a szlovákiai magyarok is a magyar nemzet részét képezik, vagyis ők is magyarok, függetlenül attól, hogy nem Magyarországon élnek.

15. táblázat. Mi kell ahhoz, hogy valaki magyarnak számítson?

a következő kell hozzá:	középérték
1. magyarnak tartsa magát	4,7
2. magyar legyen az anyanyelve	4,3
3. jól beszéljen magyarul	4,2
4. ismerje és szeresse a magyar kultúrát	4,1
5. legalább egyik szülője magyar legyen	4,0
6. tisztelje a magyar nemzeti színeket, jelképeket	3,9
7. magyar iskolát végezzen	3,5
8. mindkét szülője magyar legyen	3,0
9. szavazzon a magyar pártok egyikére	2,9
10. magyar szertartási nyelvé egyházhoz tartozzon	2,9
11. élete legnagyobb részében magyarok között éljen	2,8
12. magyar állampolgár legyen	1,8
13. Magyarországon szülessen	1,5

Haza, szülőföld

A haza és a szülőföld fogalma a határon túli magyarokról szóló valamennyi felmérésben elkülönül egymástól. Nem mindig és nem mindenkinek jelenti ugyanazt a földrajzi területet.

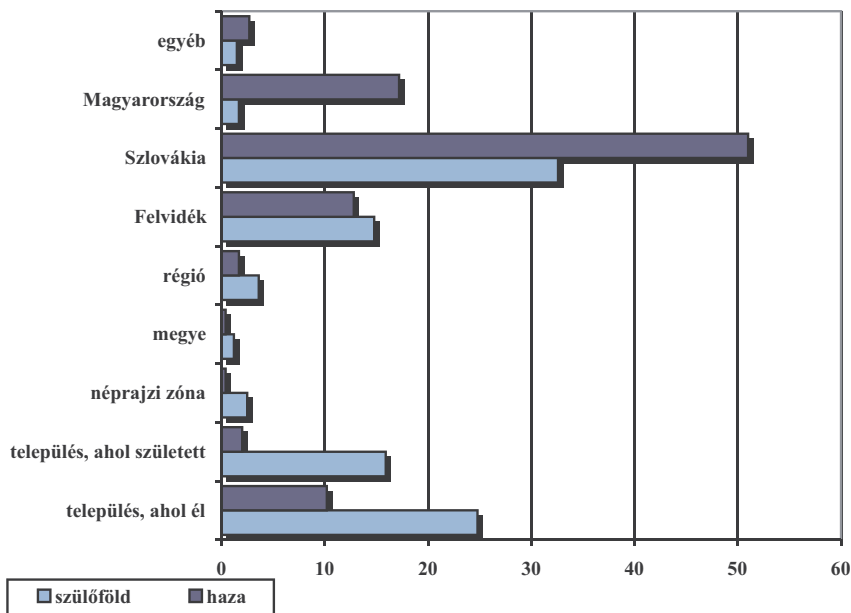
A szülőföld és a haza megnevezésénél lényegtelennek tűnnek az olyan területi egységek, mint a néprajzi zóna, megye, régió. A szlovákiai magyarok ezek közül egyiket sem tartják sem a szülőföldjüknek, sem a hazájuknak. A szülőföld fogalom számukra elsősorban a következőket jelenti:

- Szlovákiát (33%);
- A konkrét települést, amelynek lakói (25%);
- Települést, ahol születtek (16%);
- Felvidéket (15%).

A haza:

- Szlovákia (51%);
- Magyarország, a történelmi Magyarország (17%);
- Felvidék (12%).

36. ábra. Mi a szülőföldje és mi a hazája?

Önkép, a magyarországi magyarokról és a szlovákokról alkotott vélemények

A három népcsoport jellemzésére azonos tulajdonságokat használtunk. Ezeket értékelték a 15–29 éves fiatalok egy ötfokú skálán (5–1, legjellemzőbb–egyáltalán nem jellemző). (16. táblázat).

16. táblázat. A szlovákiai magyarok jellemzői

tulajdonság	középérték
1. intelligensek, okosak	3,5
2. törekvők	3,5
3. összetartóak	3,5
4. toleránsak	3,4
5. becsületesek	3,4
6. lusták	2,4
7. barátságtalanok	2,2

A szlovákiai magyarok pozitív tulajdonságainak megítélésében szinte nincs különbség, a két negatív tulajdonság pedig a megkérdezettek szerint inkább nem jellemző rájuk. A szlovákiai magyarok felsorolt tulajdonságai közül tehát a pozitívak a jellemzőbbek.

A magyarországi magyarok megítélése nagymértékben hasonlít a szlovákiai magyarokéhoz.

17. táblázat. A magyarországi magyarok jellemzői

tulajdonság	középérték
1. intelligensek, okosak	3,7
2. törekvők	3,7
3. összetartóak	3,6
4. toleránsak	3,5
5. becsületesek	3,4
6. lusták	2,4
7. barátságtalanok	2,0

A megkérdezettek egyformán toleránsnak, egyformán összetartónak és egyformán becsületesnek tartják a szlovákiai és a magyarországi magyarokat. Emellett a magyarországi magyarok okosabbak és törekvőbbek a szlovákiai magyaroknál.

Státustörvény

A kutatás időpontjában a megkérdezettek 61 százaléka már hallott a státustörvényről, 39 százalékuk még nem hallott róla. A státustörvényről különböző vélemények születtek (19. táblázat).

A fiatalok számára a státustörvény elsősorban a magyarországi munkavállalás elősegítését, a határon túli magyarok összetartozásának erősítését és a szlovákiai magyarok kulturális gyarapodásának eszközét jelenti.

18. táblázat. Milyen mértékben ért egyet a státustörvényre vonatkozó alábbi állításokkal?

állítás	középérték
elősegíti a magyarországi munkavállalást	3,8
erősíti a különböző államokban élő magyarok összetartozását	3,8
elősegíti a szlovákiai magyarok kulturális gyarapodását	3,6
elősegíti a szlovákiai magyarok szülőföldön maradását	2,9
hatására olyanok is magyarnak vallják magukat, akik nem azok	2,9
rontja a szlovákiai magyarok viszonyát a szlovákokkal	2,7
elősegíti a szlovákiai magyarok anyagi gyarapodását	2,7
felerősíti a kivándorlást Magyarországra	2,5
rontja Magyarország és a szomszédos államok viszonyát	2,4
hátráltatja Magyarország európai integrációját	1,7
nincsen tényleges hatással a szlovákiai magyarok helyzetére	1,7

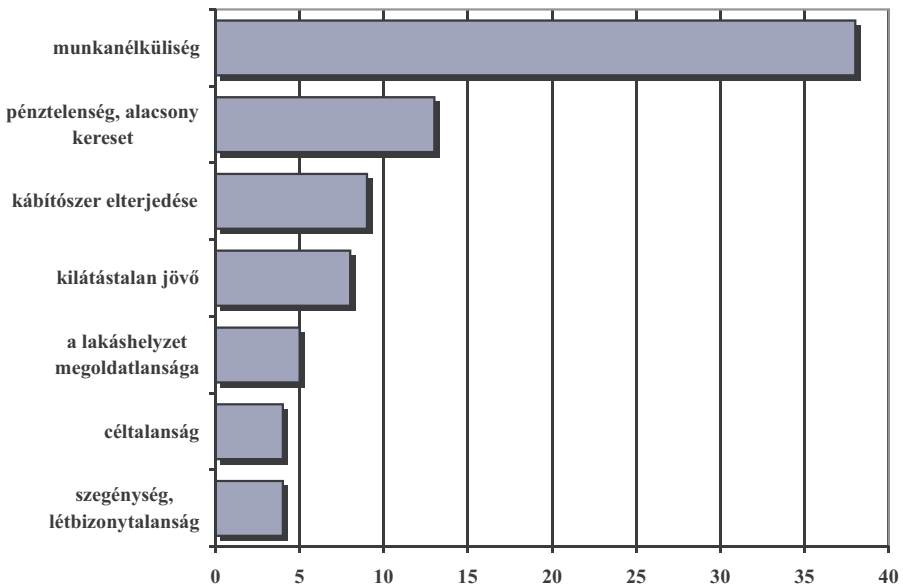
Összegzés helyett

A MOZAIK2001© kutatás során megkérdeztük a fiatalokat, hogy mely társadalmi problémákat érzik a legégetőbbnek. A általuk említett válaszok olyan társadalmi feszültségeket takarnak, amelyek szűk, lokális közegükre, terükre vonatkoznak leginkább. E teret a lakóhelyük típusa, az életkoruk, a nemük, a társadalmi munkamegosztásban betöltött helyük és szerepük határozza meg.

Összesen húsz problémát soroltunk fel. A válaszadók legalább 4 százaléka ezek közül hét problémát tartott a legsúlyosabbnak:

- munkanélküliség (38%);
- pénztelenség, alacsony keresetek (13%);
- kábítószer elterjedése (9%);
- kilátástalan jövő (8%);
- a lakáshelyzet megoldatlansága (5%);
- céltalanság (4%);
- szegénység, létbizonytalanság (4%).

37. ábra. A fiatalok által legfontosabbnak ítélt problémák

Ábrák és táblázatok jegyzéke

1. ábra. A 15–29 éves korosztály jelenlegi iskolázottsági szintje	52
2. ábra. A megkérdezettek iskolai végzettség szerinti összetétele	53
3. ábra. Továbbtanulási szándék	54
4. ábra. Hol szeretne továbbtanulni?	54
5. ábra. Idegennyelv-tudás	55
6. ábra. A megkérdezettek összetétele a kutatás idején végzett főtevékenységük szerint százalékban	56
7. ábra. Milyenek az elhelyezkedési lehetőségek lakóhelyén és annak környékén azzal a végzettséggel és szakképzettséggel, amellyel Ön rendelkezik? – százalékban	57
8. ábra. Milyenek az elhelyezkedési lehetőségek lakóhelyén és annak környékén azzal a végzettséggel és szakképzettséggel, amellyel Ön rendelkezik? – iskolai végzettség szerint, százalékban	57
9. ábra. Tart-e attól, hogy iskolai befejezése után nem fog tudni elhelyezkedni? – százalékban	58
10. ábra. Mi az oka annak, hogy Ön jelenleg nem dolgozik és nem is tanul? – százalékban	59
11. ábra. Mennyi időre szeretne munkát vállalni Magyarországon?	59
12. ábra. Hol lakik? – korcsoportos és családi állapot szerinti bontás	60
13. ábra. Az anyagi helyzet szubjektív megítélése	63
14. ábra. A leggyakrabban – egy hónapon belül – látogatott kulturális terek, korcsoportokra vonatkoztatott százalékos megoszlás	64
15. ábra. Kulturális terek látogatottsága a 15–29 évesek körében, „az egy hónapon belül” kategóriát választók aránya	64
16. ábra. Szokott Ön tévét nézni?	66
17. ábra. Szokott Ön rádiót hallgatni?	66
18. ábra. Milyen gyakran olvas napilapokat?	67
19. ábra. Leginkább mire használja a számítógépet? (korcsoportos bontás)	68
20. ábra. Leginkább mire használja a számítógépet? (nemek szerinti bontás)	68
21. ábra. Szokott-e...? – az igen válaszok megoszlása	69
22. ábra. Az egyes alkoholfajták fogyasztásának gyakorisága	70
23. ábra. Az egyes drogfajtákat fogyasztók/mikor fogyasztotta őket utoljára	70
24. ábra. Hány éves korában kötött először házasságot?	71
25. ábra. A gyermekvállalással kapcsolatos elképzelések családi állapot szerint	72
26. ábra. Milyen felekezetűnek keresztelték/ma milyen vallásúnak érzi magát?	73
27. ábra. Megfelel az Ön eszményének a szülei élete?	75
28. ábra. Az elmúlt tíz évben hogyan alakult..... ..	76
29. ábra. A következő években hogyan fog alakulni..... ..	76
30. ábra. A megkérdezettek tervei a közeljövőre	77
31. ábra. Milyen típusú szervezethez kötődik? – a szervezetet választók között	78
32. ábra. Vélemények az integrációs törekvésekről.	79
33. ábra. Családjába fogadná, akár házastársként is	80
34. ábra. Egy országban sem lakna vele	81
35. ábra. Minek érzi magát leginkább/másodszorban?	82
36. ábra. Mi a szülőföldje és mi a hazája?	84
37. ábra. A fiatalok által legfontosabbnak ítélt problémák	87
1. táblázat. A vizsgált alapsokaság korcsoportok szerint.	49
2. táblázat. Ennek megfelelően a minta korcsoportok szerinti megoszlása	49
3. táblázat. A vizsgált alapsokaság korcsoportok és nemek szerint.	49
4. táblázat. A minta korcsoportok és nemek szerinti megoszlása	50
5. táblázat. Járásonkénti magyar minta	50
6. táblázat. A magyar minta eloszlása az egyes járásokban az ottani településeken élő magyar lakosság részaránya szerint.	51
7. táblázat. A tervezett és valós mintasokaság összehasonlítása, százalékos megoszlás.	51
8. táblázat. Mi van a háztartás/a megkérdezett személyes tulajdonában?	62

---

9. táblázat. Milyen gyakran olvassa a következő típusú könyveket? a rendszeresen és a soha választípusok gyakorisági megoszlása	65
10. táblázat. Értékek sorrendje a nekik tulajdonított fontosság szerint	74
11. táblázat. Mennyire fontos...? – tízfokú skála átlagértékei.	75
12. táblázat. Véleménye szerint Magyarország Európai Unió csatlakozása milyen hatással lesz... .	79
13. táblázat. A kiválasztott etnikai és deviáns csoportokhoz való viszony	81
14. táblázat. Az identitással kapcsolatos kijelentések megítélése	83
15. táblázat. Mi kell ahhoz, hogy valaki magyarnak számítson?	83
16. táblázat. A szlovákiai magyarok jellemzői	85
17. táblázat. A magyarországi magyarok jellemzői.	85
18. táblázat. Milyen mértékben ért egyet a státustörvényre vonatkozó alábbi állításokkal?	86

